

RAZISKAVA O UČINKOVITOSTI PROTIKORONSKIH UKREPOV - PKP

Dr. Valentina Franca
Dr. Polona Domadenik
Dr. Tjaša Redek

Ljubljana, 21. 12. 2020

KAZALO

1	Uvod.....	5
2	Ukrepi v državah članicah EU	6
3	Ukrepi v Sloveniji.....	11
4	Metodologija in opis vzorca.....	19
5	Učinki epidemije na podjetja v letu 2020 in ukrepi v podjetjih.....	21
5.1	<i>Makroekonomski učinki krize v letu 2020</i>	<i>21</i>
5.2	<i>Ukrepi od začetka epidemije v podjetjih</i>	<i>26</i>
6	Ukrepi PKP.....	33
6.1	<i>PKP-1</i>	<i>33</i>
6.2	<i>PKP-2.....</i>	<i>34</i>
6.3	<i>PKP-3.....</i>	<i>35</i>
6.4	<i>PKP-4.....</i>	<i>36</i>
6.5	<i>PKP-5.....</i>	<i>37</i>
7	Pričakovanja za leto 2021 in načrtovani ukrepi.....	40
7.1	<i>Pričakovanja za 2021.....</i>	<i>40</i>
7.2	<i>Načrtovani ukrepi v podjetju v letu 2021</i>	<i>44</i>
8	Diskusija in sklep.....	46
9	Literatura in viri.....	48
	PRILOGA: ANKETNI VPRAŠALNIK.....	50

Kazalo tabel

Tabela 1: Prikaz fiskalnega ukrepanja v letu 2020 za države članice EU v odstotku BDP (podatki zajemajo obdobje med marcem in septembrom 2020)	8
Tabela 2: Odstotek anketirancev glede na velikost podjetja po številu zaposlenih, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen ali negativen vpliv na gospodarstvo	22
Tabela 3: Odstotek anketirancev glede na panogo, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen ali negativen vpliv na gospodarstvo	22
Tabela 4: Odstotek anketirancev glede na velikost podjetja po številu zaposlenih, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen, negativen ali malo negativen vpliv na posamezne kategorije poslovanja.....	25
Tabela 5: Odstotek anketirancev glede na panogo, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen, negativen ali malo negativen vpliv na posamezne kategorije poslovanja	25
Tabela 6: Število in odstotek podjetij, ki so uvedla delo na domu.....	29
Tabela 7: Ukrepi glede na panogo: : odstotek anketirancev, ki je izbral določen ukrep.....	31
Tabela 8: Ukrepi glede na velikost podjetja: odstotek anketirancev, ki je izbral določen ukrep	32
Tabela 9: Odstotek anketirancev glede na velikost podjetja po številu zaposlenih, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen ali negativen vpliv na gospodarstvo v letu 2021 ...	41
Tabela 10: Odstotek anketirancev glede na panogo, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen ali negativen vpliv na gospodarstvo v letu 2021	41
Tabela 11: Odstotek anketirancev glede na velikost, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen, negativen ali malo negativen vpliv na posamezne kategorije poslovanja	43
Tabela 12: Odstotek anketirancev glede na panogo, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen, negativen ali malo negativen vpliv na posamezne kategorije poslovanja	43
Tabela 13: Verjetnost za uvedbo izbranih ukrepov v letu 2021 – odstotek anketirancev glede na velikost podjetja, ki je izbral določen odgovor*	45
Tabela 14: Verjetnost za uvedbo izbranih ukrepov v letu 2021 – odstotek anketirancev glede na dejavnost podjetja, ki je izbral določen odgovor*	45

Kazalo slik

Slika 1: Pregled velikosti ukrepov ekonomske politike (fiskalni odziv) v letu 2020 v deležu BDP (do 11.septembra 2020)	9
Slika 2: Pričakovani vplivi krize na gospodarstvo v letu 2020 – odstotek anketirancev, ki je izbral določen odgovor*	21
Slika 3: Pričakovani vplivi krize na posamezne kategorije poslovanja v letu 2020 – odstotek anketirancev, ki je izbral določen odgovor*	23
Slika 4: Ukrepi za preprečevanje okužbe: odstotek anketirancev, ki je izbral določen ukrep.	28
Slika 5: Drugi ukrepi od začetka epidemije: odstotek anketirancev, ki je izbral določen ukrep	29
Slika 6: Ukrepi za podporo dela od doma: odstotek anketirancev, ki je izbral določen ukrep	30
Slika 7: Ocena koristnosti ukrepov iz prvega protikoronskega svežnja PKP1	34
Slika 8: Ocena koristnosti ukrepov iz drugega protikoronskega svežnja PKP2.....	35
Slika 9: Ocena koristnosti ukrepov iz tretjega protikoronskega svežnja PKP3	36
Slika 10: Ocena koristnosti ukrepov iz tretjega protikoronskega svežnja PKP3	37
Slika 11: Ocena koristnosti ukrepov iz tretjega protikoronskega svežnja PKP3	38
Slika 12: Odstotek tistih anketirancev, ki so koristila določen ukrep iz PKP1-PKP4 in so ga ocenila kot koristnega ali zelo koristnega (barve se razlikujejo od PKP1-PKP4)*	39
Slika 13: Pričakovani vplivi krize na gospodarstvo v letu 2021 – odstotek anketirancev, ki je izbral določen odgovor*	40
Slika 14: Pričakovani vplivi krize na posamezne kategorije poslovanja v letu 2020 – odstotek anketirancev, ki je izbral določen odgovor*	42
Slika 15: Verjetnost za uvedbo izbranih ukrepov v letu 2021 – odstotek anketirancev, ki je izbral določen odgovor*	44

1 Uvod

Od trenutka, ko se je bolezen COVID-19 pojavila kot globalna grožnja, je bilo jasno, da bo to čas preizkušnje moči preživetja in odpornost vsake družbe. Čeprav bomo lahko končno oceno boja z virusom SARS-CoV-2 podali šele takrat, ko bo vojna končana, pa lahko že sedaj na podlagi primerjav med državami, ki so se znašle v podobni situaciji, predvsem z ekonomskega vidika ocenimo uspešnost fiskalnih odzivov z vidika namena, obsega in doseženih rezultatov. Nedvomno bo zdravstvena kriza vodila v ekonomsko in socialno krizo. Cena, ki jo bodo plačala posamezna gospodarstva, bo odvisna tudi in predvsem od ukrepov, ki so se izvajali v letu 2020.

Epidemija COVID-19 je sprožila izjemen fiskalni odziv po vsem svetu z namenom podpore zdravstvenim sistemom, gospodinjstvom in podjetjem. Mednarodni denarni sklad ocenjuje, da je znašal obseg fiskalnih ukrepov, napovedanih ali izvršenih do 11. septembra 2020, kar 11,7 bilijona dolarjev oziroma blizu 12 odstotkov svetovnega BDP. Polovica teh ukrepov obsega povečanje proračunskih (javnih) izdatkov tako za namen zdravstva kot tudi druge neposredne ukrepe pomoči podjetjem in posameznikom ter izpuščene davčne prihodke zaradi znižanja davkov oziroma zmanjšanja davčnih prihodkov zaradi prenehanja delovanja. Druga polovica pomoči zajema likvidnostno podporo, vključno s posojili, garancijami in dokapitalizacijami podjetij.

V naprednih gospodarstvih, ki so se z epidemijo soočili že v pomladnih mesecih in so imeli ugodnejše pogoje dolžniškega financiranja, je neposredna proračunska podpora do 11. septembra 2020 znašala 9,3 odstotka BDP (IMF, 2020), pri čemer je bil velik del podpore namenjen delavcem in njihovim delodajalcem s subvencijami plač (Avstralija, Kanada, Japonska), vključno s kratkoročnimi shemami dela (Francija, Nemčija, Španija, Velika Britanija), in odpisi posojil v primeru zaščite zaposlitve (Velika Britanija). Pomembna je bila tudi podpora gospodinjstvom, pri čemer so nekatere države sprejele ukrepe povečanja velikosti, upravičenosti ali trajanja nadomestil za brezposelnost (Francija, Japonska, Španija, ZDA), povečanje nadomestil za bolezen in odsotnost zaradi nege družinskih članov ali varstva otrok (Japonska, Španija, Velika Britanija, ZDA) in sprejela ukrepe denarne pomoči različnim segmentom prebivalstva (Kanada, Japonska, Španija, ZDA). Dodatno je bilo še 11 odstotkov BDP namenjenih podpori zagotavljanja likvidnosti v gospodarstvu, kar poleg posojilnih in poroštvenih shem (Francija, Nemčija, Italija, Španija) vključuje tudi primere dokapitalizacije najbolj prizadetih podjetij, kot so letalske družbe (Francija, Nemčija, skandinavske države).

Velikost in sestava davčne podpore sta se tako močno razlikovali po državah, kar delno odraža razpoložljivost sredstev (velikost fiskalnega prostora), delno pa prizadetost v okviru

zdravstvene krize.¹ Centralne banke v razvitih državah so lahko zagotovile ogromno denarno spodbudo in kupile državne ali podjetniške vrednostne papirje, obenem pa ohranile verodostojnost za zagotavljanje nizke inflacije. Mednarodne finančne organizacije (Svetovna banka, Mednarodni denarni sklad) opozarjajo na pretečo nevarnost naraščanja dolga, ki bo globalno dosegel raven bruto domačega proizvoda (v povprečju se bo zadolžitev držav povečala na skoraj 100 odstotkov BDP), kar bo povečalo dolžniško ranljivost. Skupni zasebni in javni dolg v skupini najbogatejših držav (G20) je konec leta 2019 dosegal skoraj 240 odstotkov BDP. Ker se bo v prihodnosti veliko držav soočalo s problemom servisiranja naraščajočega dolga, je treba proučiti smiselnost fiskalnih ukrepov, njihov vpliv na preživetje podjetij, zadolženost prebivalstva, podjetij in države ter oblikovati ukrepe ekonomske politike, ki bodo omogočili hitro okrevanje v okviru mehanizmov pomoči in nove finančne perspektive Evropske Unije.

V raziskavi, ki je prikazana v nadaljevanju, smo se osredotočili na javnofinančni obseg in nabor ukrepov, ki so jih za namen boja proti epidemiji sprejele države članice EU in Slovenija. Namen raziskave je proučiti zadovoljstvo podjetij z ukrepi, ki jih je od pričetka epidemije v Sloveniji za pomoč gospodarstvu sprejela Slovenija z vidika pogostosti uporabe, učinkovitosti in morebitnih pomanjkljivosti. Prav tako prikazuje splošno razpoloženje med podjetji v času drugega zaprtja gospodarskih dejavnosti.

V nadaljevanju najprej orišemo ukrepe v državah članicah EU in Sloveniji. Četrto poglavje prikazuje metodološki okvir naše raziskave, v petem in šestem poglavju pa najprej prikazujemo učinke krize na podjetja, obseg koriščenja ukrepov in pričakovanja za leto 2021. V zaključku povzamemo bistvene ugotovitve.

2 Ukrepi v državah članicah EU

Različni ukrepi za zaustavitev širjenja koronavirusa so izjemno negativno vplivali na gospodarsko aktivnost v nekaterih panogah, medtem ko so v drugih predstavljali motnjo v okviru dobavnih verig. Izgube delovnih mest, stečaji podjetij in spremenjeni poslovni modeli bodo prispevali k visokim socialnim in fiskalnim stroškom v Evropi in po svetu.

Javne politike za obvladovanje epidemije so izrednega pomena: razvoj cepiv in zdravil ter njihov čim hitrejši splošen dostop je najboljši način za zaščito gospodarstva in javnih financ tako na svetovni ravni kot ravni posameznih držav. V nadaljevanju bo ključno ukrepanje fiskalne politike v smeri oživitve rasti in ustvarjanja delovnih mest, kar bo prispevalo k zaustavitvi naraščanja revščine in neenakosti ter pripomoglo k izboljšanju javnih financ. Mednarodni denarni sklad opozarja, da je treba fiskalno ukrepanje prilagoditi posameznim fazam izbruha in postopnega okrevanja. V tem poglavju povzemamo in primerjamo diskrecijske fiskalne odzive držav EU, pri čemer prikazujemo samo fiskalne ukrepe, medtem

¹ V hitro rastočih gospodarstvih, kjer se resnost epidemije in pogoji financiranja zelo razlikujejo, je skupna fiskalna podpora do 11. septembra 2020 znašala približno 6 odstotkov BDP, v državah v razvoju pa zgolj 1,8 odstotka BDP (IMF, 2020).

ko se bodo proračunske bilance poslabšale zaradi hudega upada gospodarske aktivnosti, ki bo privedel do nižjih davčnih prihodkov in višjih izplačil nadomestil za brezposelnost.

Diskrecijske fiskalne ukrepe, ki so jih države EU uvedle v prvi fazi boja z epidemijo, lahko delimo v tri kategorije:

1. Takojšnji fiskalni impulz v obliki dodatne državne porabe (višji izdatki za zdravstvo, ohranjanje zaposlitve ljudi, subvencioniranje malih in srednjih podjetij, javne naložbe) in izpada prihodkov zaradi odpisa davkov in prispevkov. Tovrstni ukrepi takoj privedejo do poslabšanja proračunske bilance.
2. Odlogi plačil davkov in prispevkov, ki izboljšujejo likvidnostni položaj posameznikov in podjetij, vendar ne odpravljajo njihovih obveznosti. Nekateri od teh odlogov trajajo nekaj mesecev in bodo obveznosti morale biti poravnane leta 2020, tisti, ki potečejo leta 2021 ali pozneje, pa povzročajo poslabšanje proračunske bilance leta 2020. Nekaj držav se je odločilo za pomoč pri servisiranju posojil ali plačilu komunalnih dajatev, kar je prav tako pomembno izboljšalo likvidnostno stanja prizadetih.
3. Druge likvidnostne določbe in jamstva, ki vključujejo garancije za izvoz, likvidnostno pomoč in kreditne linije prek nacionalnih razvojnih bank. Nekateri od teh ukrepov izboljšujejo likvidnostni položaj zasebnega sektorja, vendar v nasprotju z odlogi, ki so samodejni in običajno veljajo za ciljne skupine, kreditne linije zahtevajo proaktivno ukrepanje prizadetih podjetij. Kreditne linije in garancije ne bodo negativno vplivale na državni proračun v letu 2020, vendar bodo ustvarile pogojne obveznosti, ki se bodo lahko leta 2020 ali pozneje spremenile v dejanske odhodke.

Če primerjamo fiskalno ukrepanje med državami v obdobju med marcem in septembrom 2020, lahko ugotovimo, da so države članice EU v povprečju povečale javne izdatke za boj proti virusu za 5 odstotkov, pri čemer je bilo 0,6 odstotnih točk povečanja posledica višjih izdatkov za področje zdravstva, 4,4 odstotka pa se je nanašalo na druge fiskalne ukrepe. Likvidnostna podpora podjetjem je znašala v povprečju 8,3 odstotka BDP.

V Sloveniji je povečanje javnih izdatkov v obdobju med marcem in septembrom 2020 znašalo 7,9 odstotka, kar predstavlja izjemno velik odziv za prvi val epidemije, nižji pa je bil obseg likvidnostne podpore podjetjem, ki je znašal 6,6 odstotka BDP, pri čemer je na dokapitalizacije in pomoč pri odplačevanju posojil odpadlo 20 odstotkov te pomoči, preostanek pa je bil namenjen garancijski shemi (Tabela 1).

Tabela 1: Prikaz fiskalnega ukrepanja v letu 2020 za države članice EU v odstotku BDP (podatki zajemajo obdobje med marcem in septembrom 2020)

	Dodatni javni izdatki ali zmanjšanje davčnih prihodkov			Pospešeno trošenje / odloženi prihodki	Likvidnostna podpora		
	Povečanje javnih izdatkov	Izdatki za zdravstvo	Povečanje ostalih izdatkov		Likvidnostna podpora	Dokapitalizacije in posojila	Garancije
Slovenija	7.9	0.2	7.7	/	6.6	1.3	5.1
Avstrija	8.5	0.5	8.0	/	2.4	/	2.4
Belgija	4.0	0.7	3.2	3.7	12.1	0.2	11.8
Bolgarija	2.7	0.7	2.0	0.5	4.0	1.4	2.6
Ciper	4.4	0.5	3.9	1.5	4.6	2.0	2.6
Češka	4.4	1.0	3.3	0.7	15.5	0.0	15.4
Danska	5.9	0.0	5.9	7.9	9.0	2.6	6.4
Estonija	3.5	0.9	2.7	/	4.4	3.2	1.1
EU-27	3.8	0.0	3.8	/	6.9	6.3	0.6
Finska	2.6	0.6	2.0	1.8	7.0	1.0	5.5
Francija	5.2	0.6	4.6	2.5	15.7	0.9	14.8
Hrvaška	5.2	0.2	5.0	/	/	/	/
Grčija	6.8	0.2	6.6	0.7	1.5	/	1.5
Irska	5.9	0.6	5.3	0.7	1.7	1.1	0.6
Italija	4.9	0.4	4.5	0.4	33.0	0.2	32.8
Latvija	8.0	0.7	7.3	0.0	3.2	0.7	2.5
Litva	4.7	1.0	3.7	4.5	3.6	0.7	2.9
Luksemburg	5.2	0.3	4.8	7.6	6.0	1.8	4.2
Madžarska	4.1	1.2	2.9	/	4.4		4.4
Malta	5.0	1.0	4.0	1.6	6.2	0.0	6.2
Nemčija	8.3	0.7	7.7	/	30.8	6.0	24.8
Nizozemska	4.6	0.5	4.1	3.5	4.3		4.3
Poljska	6.7	0.4	6.3	/	5.1	1.8	3.3
Portugalska	3.2	0.8	2.4	4.1	6.7	/	6.7
Romunija	2.2	1.1	1.0	/	3.2	0.2	3.0
Slovaška	2.5	0.2	2.3	1.4	4.5	0.0	4.5
Španija	3.5	0.5	3.0	/	14.2	0.1	13.2
Švedska	5.2	0.3	5.0	6.5	5.4	0.2	5.1

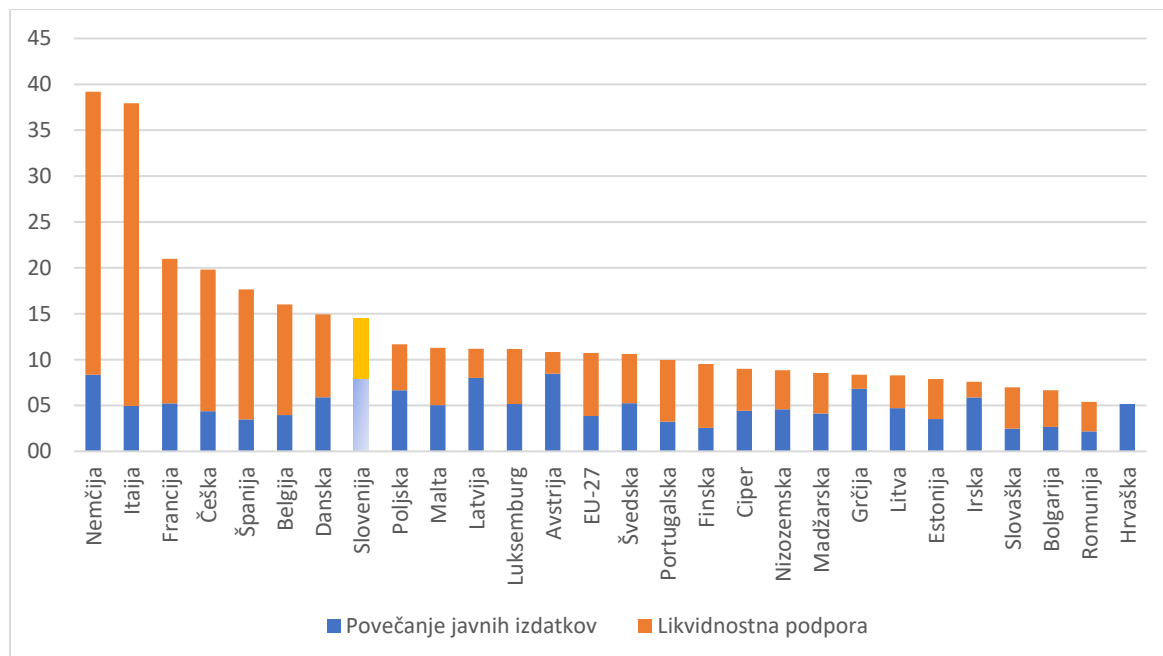
Vir: IMF, Fiscal Monitor Database, 2020.

Slika 1 prikazuje skupno velikost fiskalnih ukrepov, pri čemer lahko vidimo, da sta največji del BDP za pomoč prebivalstvu in podjetjem v obdobju med marcem in septembrom 2020 namenili Nemčija (skoraj 40 odstotkov BDP) in Italija, ki je bila v prvem valu med najbolj prizadetimi evropskimi državami. Slovenijo bi lahko glede na fiskalni odziv umestili med tiste države s povprečnim povečanjem javnih izdatkov, vendar pa se bo šele v letih 2021 in 2022 izkazalo, ali so bili ukrepi, namenjeni likvidnostni podpori podjetjem, res učinkoviti.

Kaj lahko pričakujemo v prihodnosti? V letu 2021 bo prišlo do postopnega odpiranja gospodarstev, pri čemer bo javno zdravje ostalo glavna prednostna naloga za zagotovitev trajnostnega ponovnega odprtega gospodarstva. Gospodarska aktivnost bo še naprej stagnirala, če ne bo vzpostavljenega javnega zaupanja, da je epidemija pod nadzorom (Chetty in drugi, 2020; Fang, Nie in Xie, 2020). Vire bo treba usmeriti v financiranje pametnih strategij omejevanja, ki bodo vključevale intenzivno testiranje in sledenje, omejitve mobilnosti v

primerih okužb in oceno tveganja v realnem času. Po drugi strani pa je treba poudariti, da bi prehitro zmanjševanje fiskalnih ukrepov na področju pomoči podjetjem podaljšalo recesijo in poslabšalo revščino in neenakost.

Slika 1: Pregled velikosti ukrepov ekonomske politike (fiskalni odziv) v letu 2020 v deležu BDP (do 11.septembra 2020)

Vir: IMF, Fiscal Monitor Database, 2020.

Primerni ukrepi, ki bi pospešili okrevanje gospodarstva, bi bili predvsem tisti, usmerjeni v financiranje javnih naložb in projektov, ki bi predstavljali nova (vsaj začasna) delovna mesta. Poudarek ostalih ukrepov bi moral biti na ustvarjanju varnega delovnega okolja, pomoči delavcem pri iskanju novih zaposlitev in pomoči sposobnim, a še vedno ranljivim podjetjem, da se po obdobju velikih izgub prihodkov in naraščajočega dolga ponovno odprejo. Nosilci ekonomskih politik bodo morali razmisliti tudi o ukrepih za povečanje prihodkov in novi davčni politiki za digitalna gospodarstva, ki bi vključevala rešitve, povezane z mednarodno obdavčitvijo dohodkov pravnih oseb na večstranski podlagi (IMF, 2020).

Ko se bodo razmere normalizirale in zdravstveno tveganje zmanjšalo, bodo pasivne oblike pomoči brezposelnim in neaktivnim prebivalcem (nadomestila dohodka) morale zamenjati spodbude za aktivno iskanje dela, prav tako pa bo treba ljudi spodbuditi k pridobitvi novih (predvsem digitalnih) kompetenc in olajšati prehod na nova in bolj produktivna delovna mesta (Baqae in Farhi 2020; OECD 2020).

Če so države v prvi fazi izjemno pomagale prebroditi podjetjem najhujše posledice zaprtja, pa bi morala biti državna podpora bolj selektivna, da bi omejila nepotrebne fiskalne stroške, se izognila oviram potrebnim gospodarskim prilagoditvam ali izkrivljanju konkurence. Vlade držav članic EU naj bi imele jasno izhodno strategijo, ki bo finančno podprta s sredstvi skladov

EU. Podpora bi morala biti usmerjena na druga sposobna podjetja, katerih poslovanje je oslabiljeno zaradi zdravstvenih tveganj ali omejitev socialnih stikov, imajo pa konkurenčen poslovni model, ali podjetja, katerih poslovanje je ključnega pomena za delovanje gospodarstva. Da bi omejili davčne stroške in tveganja za davkoplačevalce, bi fiskalna strategija lahko vključevala delitev tveganja z vlagatelji in upniki, v sledečih oblikah:

- Likvidnostna podpora, kot so državna posojila in jamstva, ki bi jih podaljšali, zlasti če banke ostanejo previdne pri posojanju denarja, vendar bi bilo treba darežljivost takšne podpore postopoma zmanjševati (na primer uporaba delnih jamstev in več pogojev za dostop).
- Podpora solventnosti bi morala dati prednost sistemskim podjetjem, kjer bi stečaji lahko motili oskrbovalne verige ali zagotavljanje kritičnih storitev (na primer energetika in podobno) in preprečiti val neplačil malih in srednjih podjetij zaradi potencialno velikih učinkov prelivanja (Harris in drugi 2020). Obstoječi delničarji v velikih podjetjih bi morali ob večji podpori nositi del bremena, ki bi ga pokrivali iz dobičkov v času ekonomske rasti.

Podpora malim in srednjim podjetjem je pomembna predvsem zaradi njihove slabše odpornosti na zunanje šoke, deleža v zaposlenosti in zapletenosti glede na veliko število in raznolikost podjetij. To še posebej velja za mala in srednja podjetja, ki so zadolžena ali imajo probleme z dokapitalizacijo. Moratoriji za začasno odplačilo dolga (OECD 2020) in ostale politike (začasna opustitev predpisov o insolventnosti, odkup dolgov malih in srednjih podjetij, podpora mikro kreditnih institucij med drugimi) so se v določenih državah že izkazali za učinkovite (Blanchard, Philippon in Pisani-Ferry 2020).

Ko bodo cepiva in zdravila postali široko dostopni, bo nastopila tretja faza okrevanja, katere cilj bo spodbuditi vključujoče in zeleno okrevanje ter strukturno preobrazbo gospodarstva, hkrati pa razrešiti zapuščino krize, zmanjšati neposredne vladne intervencije in reševati nakopičen javni dolg. Okrevanje bo odvisno od dostopa do financiranja, ravni dolga in globine ran v gospodarstvu, nastalih zaradi stečajev, motene oskrbovalne verige in strukturnega neskladja na trgu dela. Zaradi velikega primanjkljaja in skokovitega dolga bodo morale države srednjeročno omejiti fiskalne ukrepe. Prehitro zaostrovanje pa bi lahko spodkopalo okrevanje in prizadevanja za spodbujanje ustvarjanja delovnih mest, kar je ključnega pomena za zmanjšanje revščine.

Učinkovit sistem reševanja dolgov na ravni podjetij, vključno z racionaliziranim okvirom za prestrukturiranje in institucionalno sposobnostjo za upravljanje velikega števila stečajev, lahko spodbudi nemoteno prerazporeditev virov v bolj produktivne namene (Liu, Garrido in DeLong 2020). Vlade kot ene največjih upnic za mala in srednja podjetja lahko tudi neposredno olajšajo postopek prestrukturiranja dolga, vendar bi to zahtevalo sprejemanje izgub zaradi neplačanih davkov in posojil, odobrenih med epidemijo.

3 Ukrepi v Sloveniji

Ukrepe, ki so bili na področju premagovanja epidemije sprejeti v Sloveniji, lahko razvrstimo v tri skupine: 1) ukrepi fiskalne politike, 2) ukrepi monetarne politike ter 3) ukrepi, namenjeni reševanju likvidnosti podjetij in gospodinjstev. V nadaljevanju prikazujemo predvsem fiskalne in likvidnostne ukrepe.

Širok program podpore gospodarstvu in gospodinjstvom je bil sprejet spomladi 2020. V okviru Zakona o interventnih ukrepih za zaježitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljane in gospodarstvo (ZIUZEOP, Uradni list RS, št. 49/20 in 61/20), **prvega svežnja ukrepov za gospodarsko spodbudo (PKP1)** v višini milijarde evrov (2,2 odstotka BDP) so bili 2. aprila 2020 sprejeti sledeči fiskalni ukrepi:

- (i) Povračilo nadomestila plače delavcem na začasnem čakanju na delo in zaradi odsotnosti iz razloga višje sile ter oprostitev plačila prispevkov. Pravico do povračila nadomestila plače delavcem, ki so na začasnem čakanju na delo in ki ne morejo opravljati dela zaradi višje sile, je lahko uveljavljal vsak delodajalec v Republiki Sloveniji, ki je izpolnjeval določene pogoje, razen neposredni ali posredni proračunski uporabnik, katerega delež prihodkov iz javnih virov je bil v letu 2019 višji od 70 odstotkov in delodajalci, ki opravljajo finančno ali zavarovalniško dejavnost. Do pomoči so bili tako upravičeni delodajalci, ki so jim po njihovi oceni prihodki v prvem polletju 2020 upadli za več kot 20 odstotkov glede na isto obdobje leta 2019 in v drugem polletju 2020 ne bodo dosegli več kot 50 odstotkov rasti prihodkov glede na isto obdobje leta 2019. Delavec je imel času začasnega čakanja na delo obveznost, da se na zahtevo delodajalca vrne na delo do sedem zaporednih dni v tekočem mesecu. Delodajalec je moral o tem predhodno obvestiti Zavod za zaposlovanje. Delavec je imel v času začasnega čakanja na delo in v času, ko zaradi višje sile ni opravljal dela, pravico do nadomestila plače v višini 80 odstotkov povprečne plače zadnjih treh mesecev pred odsotnostjo, vendar ne manj kot znesek minimalne plače v višini 940,58 evrov bruto, povračilo s strani države pa je bilo omejeno na povprečno plačo. Prav tako so bili delodajalci za delavce na čakanju oproščeni plačila prispevkov za vsa socialna zavarovanja od nadomestila plače za obdobje epidemije, vendar največ od nadomestila plače do višine povprečne plače za leto 2019.
- (ii) Oprostitev plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje za zaposlene, ki delajo v zasebnem sektorju. Delodajalci so bili oproščeni plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v mesecu aprilu in maju 2020. Delodajalci pa so bili dolžni vsakemu delavcu, ki je delal in čigar zadnja izplačana mesečna plača ni presegla trikratnika minimalne plače (2.821,74 evrov bruto), izplačati mesečni krizni dodatek v višini 200 evrov, ki je bil oproščen plačila vseh davkov in prispevkov.
- (iii) Odlogi davkov za največ 24 mesecev ali obročno plačilo davka v 24 mesecih.
- (iv) Likvidnostna podpora samostojnim podjetnikom, verskim uslužbencem in kmetom, ki je vključevala zagotavljanje mesečnega temeljnega dohodka in oprostitev plačila

prispevkov. Mesečni temeljni dohodek, do katerega so bili poleg samostojnih podjetnikov upravičeni tudi družbeniki, ki nimajo neporavnanih davčnih obveznosti in so morali predložiti izjavo, da zaradi epidemije niso mogli opravljati dejavnosti oziroma so jo opravljali v bistveno manjšem obsegu, je znašal 350 evrov za mesec marec 2020 in 700 evrov na mesec v aprilu in maju za vse tiste, ki so svojo delavnost opravljali od 13.marca 2020 naprej. Prav tako so bili oproščeni plačila prispevkov za vsa obvezna socialna zavarovanja v mesecu aprilu in maju 2020. Tistim samozaposlenim, ki so imeli pravico do nadomestila med začasno zadržanostjo od dela zaradi bolezni ali poškodbe v svoje breme, se je nadomestilo krilo iz sredstev obveznega zdravstvenega zavarovanja.

- (v) Likvidnostna podpora podjetjem, ki je bila zagotovljena z nepovratnimi sredstvi, nakupom lastniškega kapitala ter državnimi garancijami in kreditnimi linijami, odprtimi za prizadeta podjetja, zlasti za mala in srednja podjetja (600 milijonov evrov). Republika Slovenija kot porok odgovarja banki za izpolnitev obveznosti kreditojemalcev 25 odstotkov zneska 12 odloženih mesečnih obrokov kreditov, ki bi zapadli v obdobju, za katerega je bil dogovorjen odlog, ali 50 odstotkov zneska 12 odloženih obrokov kreditov, ki bi zapadli v obdobju, za katerega je bil dogovorjen odlog v primeru kreditojemalcev, ki so opravljali dejavnost, za katero je bilo z vladnim ali občinskim odlokom določeno prepovedano opravljanje.
- (vi) Likvidnostna podpora gospodinjstvom v obliki enkratnega solidarnostnega dodatka upokojemcem (v višini do 700 evrov) in rednim študentom (v višini 150 evrov), velikim družinam (100 evrov je pripadlo družinam s tremi otroki, 200 evrov pa tistim, ki imajo štiri ali več otrok) ter subvencije vrtcem.
- (vii) Ostali ukrepi so obsegali za tretjino nižjo regulirano ceno električne energije in odobreno višjo porabo za potrebe zdravstva.

Subjekti (podjetja ali samostojni podjetniki), ki so uveljavili povračilo nadomestila plače delavcem na začasnem čakanju na delo ali višje sile oziroma oprostitev plačila prispevkov ali izredno pomoč v obliki mesečnega temeljnega dohodka, morajo v primeru delitve dobička, izplačil dela plač za poslovno uspešnost oziroma nagrad poslovodstvu v letu 2020 vrniti prejeta sredstva, skupaj z zakonsko določenimi zamudnimi obrestmi. V primeru, da podjetja niso izpolnjevala pogojev za pridobitev povračil in upad prihodkov ni bil zadosten (do pomoči so bili namreč upravičeni le tisti, ki so jim po prihodki v prvem polletju 2020 upadli za več kot 20odstotkov glede na isto obdobje leta 2019 in v drugem polletju 2020 niso dosegli več kot 50odstotkov rast prihodkov glede na isto obdobje leta 2019), pa mora na podlagi ugotovitvene odločbe v roku 30 dni sredstva vrniti, pri čemer se zamudnih obresti ne obračuna.

S podaljšanjem veljavnosti ZIUZEOP in sprejetjem Zakona o zagotovitvi dodatne likvidnosti gospodarstvu za omilitev posledic epidemije COVID-19 (ZDLGPE, Uradni list RS, št. 61/20, 152/20 in 175/20) si bile gospodarstvo ponujene spodbude v višini v višini 3 milijard evrov (6,7 odstotka BDP). Te so vključevale selektivne davčne oprostitve in sofinanciranje socialnih prispevkov, povečane subvencije plač, začasno dohodkovno podporo ranljivim skupinam, bonitete zdravstvenim delavcem ter kreditne linije in garancije za posojila. ZDLGPE oziroma

drugi paket ukrepov (PKP2) v višini dveh milijard evrov (4,5 odstotka BDP) je bil osredotočen na zagotavljanje jamstev podjetjem. Ključni ukrepi so bili sledeči:

- i. Poroštvena shema, v okviru katere je država prevzela poroštvo za kredite, odobrene pravnim osebam in samostojnim podjetnikom s sedežem v RS, sklenjene v obdobju od 12. 3. 2020 do 31. 12. 2021 za ročnost do pet let. Posojila so morala biti odobrena za namene financiranja investicij, obratnega kapitala in poplačila obveznosti iz kreditnih pogodb sklenjenih od 12. 3. 2020 do uveljavitve ZDLGPE in niso veljala za financiranje povezanih družb in družb s sedežem v tujini. Poroštva so bila omejena do skupnega zneska glavnice kredite, to je do 10odstotkov prihodkov od prodaje v letu 2019 in ne več kot znesek stroškov dela v letu 2019 posameznega kreditojemalca. Poroštva so se odobrila v višini 80odstotkov glavnice posameznega kredita za mikro, majhne in srednje družbe ali 70odstotkov glavnice kredita za velike družbe. Podjetje ni smelo sme biti podjetje v težavah, kot to določa Uredba Komisije 651/2014 z dne 17. 6. 2014 o razglasitvi nekaterih vrst pomoči za združljive z notranjim trgom pri uporabi členov 107 in 108 Pogodbe (Uradni list EU, št. L 187, 26. 6. 2014) likvidnostne težave so bile posledica epidemije, prav tako pa v preteklosti ni imelo pomembnih zamud pri poravnavanju obveznosti do bank. Podjetje ni poslovalo in ni imelo sedeža ali lastnika v davčnih oazah in je imelo poravnane obveznosti do davčne uprave oziroma odobren odlog/obročno plačilo dajatev. Kreditojemalec v trajanju poroštva ni smel oziroma ne sme izplačevati dobička, nagrad za poslovno uspešnost članom posloводства, kupiti lastnih delnic ali lastniškega deleža, izplačevati finančnih obveznosti do nadrejenih oz. povezanih družb ali lastnikov. Letna premija za poroštvo je odvisna od velikosti podjetja in obdobja posojila (med 0,25 - 2odstotkov od vsakokratne glavnice kredita).
- ii. Dvig povprečnine za občine na 623,96 evrov od 1. 1. 2020 dalje.
- iii. Oprostitev plačila najemnine: Za obdobje od 13. 3. 2020 do 30. 6. 2020 se je najemnikom, ki so imeli poslovne prostore ali stavbe v lasti države ali občine, se najemnina ali del najemnine ni zaračunal.

Zakon o interventnih ukrepih za omilitev in odpravo posledic epidemije COVID-19 (ZIUOOPE, Uradni list RS, št. 80/20, 152/20 in 175/20) oziroma **tretji sveženj ukrepov (PKP3)** v višini ene milijarde evrov za podporo oživitvi gospodarstva, vključno s subvencijami za skrajšani delovni čas, kuponi za koriščenje v turističnih namestitvah in likvidnostnimi posojili, je bil v Državnem zboru RS sprejet 29. maja 2020 in je stopil v veljavo 1. junija 2020. Na kratko je spodaj povzetih nekaj bistvenih ukrepov, ki se nanašajo na poslovanje podjetij:

- i. Delno subvencioniranje skrajšanja polnega delovnega časa: Delodajalec, ki je delavcu zagotavljal delo za vsaj polovični delovni čas, je lahko zaradi povračila izplačanega nadomestila plače za preostali del delovnega časa do polnega delovnega časa, za katerega je delavcu odrejeno čakanje na delo v deležu od pet do 20 ur tedensko, uveljavljal delno povračilo nadomestila plače zaradi odreditve dela s skrajšanim delovnim časom od 1. 6. 2020 najkasneje do 31. 12. 2020. Pravico do subvencije po ZIUOOPE je lahko uveljavil delodajalec, ki je zaposloval delavce na podlagi pogodbe

o zaposlitvi za polni delovni čas in po njegovi oceni najmanj 10 odstotkov zaposlenim mesečno ne more zagotavljati najmanj 90 odstotkov dela.

Subvencija za ohranitev zaposlitve znaša:

- 448 evrov na delavca mesečno ob zagotavljanju dela za skrajšani delovni čas v obsegu od 20 do vključno 24 ur tedensko,
- 336 evrov na delavca mesečno ob zagotavljanju dela za skrajšani delovni čas v obsegu od 25 do vključno 29 ur tedensko,
- 224 evrov na delavca mesečno ob zagotavljanju dela za skrajšani delovni čas v obsegu od 30 do vključno 34 ur tedensko,
- 112 evrov na delavca mesečno ob zagotavljanju dela za skrajšani delovni čas v obsegu 35 ur tedensko.

Delodajalec ni smel v obdobju prejemanja subvencije in še mesec dni po tem obdobju začeti postopka odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz poslovnega razloga delavcem, ki jim je odredil delo s skrajšanim delovnim časom, ali odpovedati pogodbe o zaposlitvi večjemu številu delavcev iz poslovnih razlogov, odrediti nadurnega dela, neenakomerno razporediti ali začasno prerazporediti delovnega časa, če je to delo lahko opravil z delavci, ki jim je bilo odrejeno delo s skrajšanim delovnim časom. Delodajalec, ki je prejel subvencijo na podlagi ZIUOOPE, mora v primeru, da je od uveljavitve ZIUOOPE prišlo do izplačila dobička, nakupov lastnih delnic ali lastnih poslovnih deležev, izplačil nagrad poslovodstvu oziroma dela plač za poslovno uspešnost poslovodstvu, izplačanih v letu 2020 oziroma za leto 2020, prejeta sredstva vrniti.

- ii. Povračilo nadomestila plače delavcem na začasnem čakanju na delo v višini 80 odstotkov nadomestila plače za vse tiste delodajalce v Republiki Sloveniji, ki začasno ne morejo zagotavljati dela zaradi posledic epidemije, razen neposredne ali posredne uporabnike proračuna z deležem prihodkov iz javnih virov višjih od 70 odstotkov, delodajalce, ki opravljajo finančno ali zavarovalniško dejavnost, ki spada v skupino K po standardni klasifikaciji dejavnosti, in imajo več kot deset zaposlenih na dan 13. marca 2020, tuja diplomatska predstavništva in konzulati, ter vse mednarodne organizacije. Do ukrepa so upravičeni tisti delodajalci, ki jim bodo po njihovi oceni prihodki v letu 2020 zaradi epidemije upadli za več kot 10 odstotkov glede na leto 2019. Delodajalec lahko napoti posameznega delavca na začasno čakanje na delo najdlje do 30. junija 2020. Pravice do povračila ne more uveljavljati delodajalec z davčnim dolgom.
- iii. Bon za izboljšanje gospodarskega položaja na področju potrošnje turizma: Upravičenec do bona je oseba, ki v letu 2020 dopolni 18 let, s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji na dan 13. 3. 2020, ostale osebe, ki ne izpolnjujejo starostnega pogoja, izpolnjujejo pa pogoj glede stalnega prebivališča, so upravičene do bona v višini 50 evrov. Bon se glasi na upravičenca in se unovči do 31. 12. 2020 in je prenosljiv med ožjimi družinskimi člani v ravni vrsti do drugega kolena.

- iv. Finančne spodbude na podlagi programa finančnih spodbud COVID-19 v obliki nepovratnih in povratnih sredstev za zagotovitev tekočega poslovanja in likvidnosti podjetij ter ustrezne varnosti oziroma varnega poslovanja podjetij z namenom preprečitve širjenja COVID-19, za sofinanciranje izpada prihodka v turizmu in gostinstvu, za zagotovitev podpore predelovalni dejavnosti na obmejnih problemskih področjih, za zagotovitev digitalizacije in digitalne transformacije podjetij ter za razvojne projekte v teku ali s potencialom hitrega zagona. Upravičenci so bila podjetja, ki so se soočala z negativnimi posledicami epidemije COVID-19. Spodbuda se je dodelila v obliki odstotka financiranja projekta, pavšala ali drugih poenostavljenih oblik stroškov.
- v. Zagotavljanje likvidnosti podjetij preko javnih skladov: Slovenski podjetniški sklad in Slovenski regionalni razvojni sklad sta z namenskimi viri poskrbela za likvidnostna sredstva za mikro, mala in srednje velika podjetja.

Zakon o interventnih ukrepih za pripravo na drugi val COVID-19 (ZIUPDV, Uradni list RS, št. 98/20 in 152/20) oziroma **četrti paket ukrepov za ublažitev učinkov krize (PKP4)** je določil podaljšanje ukrepa povračila za nadomestilo plače za čakanje na delo in je ponovno uvedel povračila nadomestila plače za odrejeno karanteno. Poleg tega so bile z ZIUPDV uvedene tudi nekatere novosti na področju skrajšanega delovnega časa in sprejeta je bila pravna podlaga za uvedbo aplikacije za sledenje.

- i. Povračilo nadomestila plače delavcem na začasnem čakanju na delo, ki ga je lahko uveljavil vsak delodajalec v Republiki Sloveniji, ki je imel poravnane vse davčne obveznosti in jim začasno ni mogel zagotavljati dela zaradi posledic epidemije, razen proračunskih uporabnikov, podjetij, ki spadajo v skupino K po SKD, predstavništva in konzulati. Delodajalec je lahko napotil posameznega delavca na začasno čakanje na delo najdlje do 31. 7. 2020. Vlada RS je lahko ta ukrep s sklepom največ dvakrat podaljšala za obdobje enega meseca, vendar ne dlje kot do 30. 9. 2020.
- ii. Povračilo nadomestila plače delavcem zaradi odrejene karantene: Delodajalec je imel možnost uveljavljanja nadomestila plač delavcem zaradi odrejene karantene, če delavcem ni mogel zagotavljati dela na domu. Delavec, ki se je odpravil v državo, ki je bila na zelenem ali rumenem seznamu, in mu je bila ob prehodu meje v RS odrejena karantena ali mu je bila odrejena karantena zaradi stika z okuženo osebo, in ni mogel opravljati dela od doma, je imel pravico do nadomestila plače v višini za primer začasne nezmožnosti zagotavljanja dela iz poslovnega razloga. Delavec, ki mu je bila odrejena karantena zaradi stika z okuženo osebo v okviru opravljanja dela za delodajalca in mu je bila zaradi tega odrejena karantena in ni mogel delati od doma, je imel pravico do nadomestila plače, ki bi jo prejel, če bi delal.

Skrajšani delovni čas je veljal, kot je bilo določeno v PKP3, vendar je moral delodajalec pisno odredbo o delu s skrajšanim delovnim časom poslati Zavodu RS za zaposlovanje v osmih delovnih dneh od dneva odreditve. Prav tako je moral delodajalec predhodno obvestiti Zavod RS za zaposlovanje, če je delavca pozval, da opravlja delo s polnim delovnim časom.

Ker je jeseni prišlo do poslabšanja zdravstvenih razmer je bil sprejet Zakon o začasnih ukrepih za omilitev in odpravo posledic COVID-19 (ZZUOOP, Uradni list RS, št. 152/20, 175/20, 165/20) oziroma **peti paket ukrepov za ublažitev učinkov krize (PKP5)** in podaljšanje sledečih obstoječih ukrepov do konca leta 2020. Paket ukrepov je prinesel naslednje novosti:

- (i) Povračilo nadomestila plač delavcem zaradi odrejane karantene ali nemožnosti opravljanja dela zaradi višje sile zaradi obveznosti varstva otrok. Višina nadomestila plače v primeru višje sile znaša 80odstotkov povprečne mesečne plače delavca za polni delovni, v primeru nadomestila plače zaradi odrejane karantene pa je odvisna od vzroka za izdajo odločbe o karanteni in znaša:
 - 100odstotkov nadomestilo plače delavca, ki bi jo prejel, če bi delal, pripada delavcu, ki mu je odrejena karantena zaradi stika z okuženo osebo v okviru opravljanja dela (na delovnem mestu);
 - 80odstotkov povprečne mesečne plače delavca za polni delovni čas pripada delavcu, ki je odločbo o karanteni prejel ob prihodu v Slovenijo, ob njegovem odhodu pa se je ta država nahajala na zelenem ali oranžnem seznamu ter delavcu, ki mu je bila odrejena karantena zaradi stika z okuženo osebo izven opravljanja dela;
 - 50odstotkov plače, ki bi jo prejel, če bi delal in ne manj kot 70odstotkov minimalne plače pripada delavcu, ki je odšel v državo na rdečem seznamu in je delodajalcu najmanj en dan pred odhodom predložil pisno izjavo, da odhaja v državo na rdečem seznamu iz naslova posebnih osebnih okoliščin. Nadomestilo ne pripada tistemu, ki je odšel v državo na rdečem seznamu in ni uveljavljal izjem.
- (ii) Ukrep delnega povračila nadomestila plače delavcem na začasnem čakanju na delo v višini 80odstotkov izplačanega nadomestila plače in ne več kot 892,50 evrov bruto. Do pomoči so upravičeni tisti delodajalci, ki jim bodo po njihovi oceni prihodki v letu 2020 zaradi epidemije upadli za več kot 20 odstotkov glede na leto 2019. Če niso poslovali v celotnem letu 2019 oziroma 2020, so do ukrepa upravičeni tudi tisti delodajalci, ki se jim bodo povprečni mesečni prihodki leta 2020 zaradi epidemije znižali za več kot 20 odstotkov glede na povprečne mesečne prihodke v letu 2019. Delodajalec ni upravičen do povračila, če ne izpolnjuje obveznih dajatev in ima neplačane zapadle obveznosti na dan vložitve vloge. V obdobju prejemanja povračila delodajalec ne sme odrediti nadurnega dela ali začasnega prerazporediti delovnega časa. V obdobju prejemanja delnega povračila delodajalec prav tako ne sme pričeti postopka odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz poslovnega razloga delavcem, ki jih je napotil na začasno čakanje na delo ali odpovedati pogodbe o zaposlitvi večjemu številu delavcev iz poslovnih razlogov.

- (iii) Možnost podaljšanja ukrepa skrajšanja delovnega časa: Ukrepi delnega subvencioniranja skrajšanega polnega delovnega časa lahko Vlada RS s sklepom, ki ga izda najpozneje do 20. 12. 2020, podaljša za največ šest mesecev, vendar ne dlje kot do 30. 6. 2021.
- (iv) Izredna pomoč v obliki mesečnega temeljnega dohodka v višini 1.100 evrov na mesec za samozaposlene, družbenike ali delničarje gospodarske družbe oziroma ustanovitelje zadruga ali zavoda, 700 evrov na mesec za samozaposlene v kulturi in 940 evrov na mesec za kmete. Upravičenec do izredne pomoči v obliki mesečnega temeljnega dohodka je oseba, ki je bila registrirana za opravljanje dejavnosti najmanj od 1.9. 2020 do uveljavitve ZZUOOP in dejavnosti zaradi posledic epidemije COVID-19 ne more opravljati ali jo opravlja v bistveno zmanjšanem obsegu tudi po zaključku epidemije COVID-19. Do pomoči so upravičeni tisti, ki jim bodo prihodki v letu 2020 zaradi epidemije upadli za več kot 20 odstotkov glede na leto 2019. Do temeljnega dohodka ni upravičena oseba, ki ne plačuje obveznih dajatev in ne izpolnjuje drugih denarnih nedavčnih obveznosti, če ima na dan vložitve vloge neplačane zapadle davčne obveznosti.
- (v) Delno povrnjeni izgubljeni dohodek za samozaposlene in družbenike za čas trajanja karantene na domu ali nemožnosti in opravljanja dela zaradi višje sile zaradi obveznosti varstva otroka. Upravičenec za delno povrnen izgubljen dohodek, ki zaradi odrejene karantene na domu ali nezmožnosti opravljanja dela zaradi višje sile, ne more opravljati dejavnosti in organizirati opravljanja dejavnosti na domu, je samozaposleni, družbenik ali delničar gospodarske družbe oziroma ustanovitelj zadruga ali zavoda, ki je poslovodna oseba, in kmet. Višina nadomestila znaša 250 evrov za vsako odrejeno karanteno ali za čas višje sile, vendar ne več kot 250 evrov za 10 dni, 500 evrov za 20 dni in 750 evrov v enem mesecu.
- (vi) Kratkotrajna odsotnost zaradi bolezni: delavec je lahko odsoten z dela zaradi bolezni brez potrdila o upravičeni zadržanosti od dela, ki ga izda izbrani osebni zdravnik, do tri zaporedne delovne dni v kosu in sicer največ enkrat v posameznem koledarskem letu.

Državni zbor je na seji 25. novembra 2020 sprejel Zakon o interventnih ukrepih za omilitev posledic drugega vala epidemije COVID-19 (ZIUOPDVE, Uradni list RS, št. 175/20) oziroma t.im. **šesti proti krizni sveženj (PKP6)**, ocenjen na milijardo evrov s sledečim naborom ukrepov:

- i. Podaljšanje povračila nadomestila plače za čas čakanja na delo do 31. 1. 2021 ter sprememba maksimalne višine povračila nadomestila plače. 100-odstotno nadomestilo plače za delavcev prejmejo vsa podjetja, ki še niso in tudi ne bodo presegla 800.000 evrov državnih pomoči, vsa ostala so upravičena do 80-odstotnega povračila s strani države. Od novembra 2020 dalje je nadomestilo omejeno z zneskom povprečne slovenske plače. Do ukrepa so sicer upravičeni tisti delodajalci,

ki jim bodo po njihovi oceni prihodki v letu 2020 upadli za več kot 20 odstotkov glede na leto 2019.

- ii. Podaljšanje plačila nadomestila plač delavcem zaradi odrejene karantene ali nemožnosti opravljanja dela zaradi višje sile zaradi obveznosti varstva, ustavitve javnega prevoza ali zaprtja mej.
- iii. Odlog plačila obveznosti iz bančnih posojil za obdobje 12 mesecev in kreditnih obveznost pri javnih skladih do 30. 6. 2021. Podjetja v težavah, ki so prejela posojilo od Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo, lahko še 12 mesecev po preklicu epidemije zaprosijo za odlog plačila kreditnih obveznosti.
- iv. Delno kritje fiksnih stroškov najbolj prizadetim podjetjem za obdobje od 1. 10. 2020 do 31. 12. 2020. Do pomoči bodo upravičena podjetja, ki so jim prihodki od prodaje v upravičenem obdobju, to je zadnji kvartal 2020, padli za vsaj 30 odstotkov v primerjavi z enakim obdobjem v 2019. Izplačani znesek pomoči je omejen na 1.000 evrov mesečno na redno zaposlenega v zadnjem četrtletju leta 2020, prav tako pa se lahko krije največ 70 odstotkov izgube v velikem in srednjem podjetju, ter 90 odstotkov v majhnem ali mikro podjetju.
- v. Omogočanje zaposlitev za določen čas zaradi nujnih delovnih potreb v času epidemije.
- vi. Poenostavitev in informatizacija postopkov prijave dela na domu za lažje organiziranje dela med razglašeno epidemijo.
- vii. Oprostitev dela ali celotnih najemnin, če je lastnik prostorov država ali lokalna skupnost tistim najemnikom, ki jim je bil zaradi ukrepov države od vključno 19. 10. 2020 dalje opravljanje gospodarske dejavnosti onemogočeno ali bistveno otežkočeno.
- viii. Spremembe pri poroštveni shemi za posojila podjetjem z dvigom najvišjega zneska posojila, ki je predmet porošstva z 10odstotkov prodaje in povprečne višine stroškov dela v letu 2019 na 25odstotkov prihodkov od prodaje oziroma 200odstotkov zneska stroškov dela. Prav tako ni več potrebno, da se registrira v sistem večstranskega pobota.
- ix. Milejši pogoji za odlog in obročno plačilo davkov, ki veljajo do 31. 12. 2020, in se lahko odobri tudi za neplačane prispevke. Davčni organ lahko dovoli odlog za čas do dveh let oziroma dovoli plačilo davka ali prispevkov v največ 24 mesečnih obrokih v obdobju naslednjih dveh let tudi za akontacije davka ali davčni odtegljaj.

Glede na težke epidemiološke razmere in napovedi za leto 2021 je pričakovati nadaljnji sprejem proti kriznim ukrepom zaradi posledic epidemije

4 Metodologija in opis vzorca

Metodologija. Raziskava o učinkovitosti kriznih ukrepov PKP je bila izvedena v okviru projekta »Pogajalska šola – Usposabljanje delodajalcev za socialni dialog (Pogajalska šola 2)«, pri čemer je anketa potekala v obdobju priprave petega protikoronskega svežnja ukrepov.

Zbiranje podatkov je potekalo prek spletne ankete, konkretno je bila uporabljena 1KA – aplikacija, ki omogoča storitev spletnega anketiranja. Vprašalnik je bil lasten. Postavljena vprašanja zaprtega tipa so bila jasna in enoznačna, mestoma so bila vključena tudi vprašanja odprtega tipa.

Zbiranje podatkov je potekalo med 15. 10. 2020 in 8. 11. 2020. Vabilo k reševanju ankete so prejeli člani Združenja delodajalcev Slovenije z navodilom, da vsako podjetje rešuje anketo le enkrat.

V stik z nagovorom ankete je prišlo 327 članov in članic Združenja delodajalcev Slovenije. Anketo so reševali 204 anketiranci, od tega je anketo do konca rešilo 111 posameznikov. V analizi so obravnavani vsi ustrezni anketiranci (N=204), ki variirajo pri odgovorih na vprašanja iz več razlogov:

- manjkajoči odgovori, ker so anketirani vprašanje preskočili (saj je bila zaradi manj določujoče narave (ne)obveznih odgovorov na voljo možnost, da na vprašanje ne odgovorijo in kljub temu nadaljujejo po anketi);
- manjkajoči odgovori zaradi odstopa od ankete. V analizah so obravnavani vsi veljavni odgovori pri posamičnem vprašanju tudi tistih anketirancev, ki niso rešili vseh vprašanj.

V nagovoru ankete je bil velik poudarek na anonimnosti posameznika. Po etičnih in moralnih kodeksih raziskovanja smo pojasnili vzrok, zakaj so kot člani Združenja delodajalcev Slovenije anketo sploh prejeli in kaj je njen namen. Poudarek je bil na prostovoljnem reševanju ankete, zato je vprašani lahko vprašanje tudi preskočil ali odnehal, saj nobeno od vprašanj ni bilo obvezujoče. V povprečju so anketiranci odgovarjali na vprašanja iz vprašalnika 14 minut in 5 sekund.

Metode analiz so osnovne statistične metode frekvenčnih porazdelitev z grafičnimi prikazi, izračuni povprečij in standardnih odklonov ter razvrščanje v skupine podobnih si odgovorov pri kvalitativni obravnavi odprtih odgovorov.

Opis vzorca. V vprašalnik je bilo vključenih šest demografskih spremenljivk, po katerih je mogoče primerjati različne skupine podjetij. Vendar pa je segmentacijska analiza smiselna, če je vsaka od skupin oziroma segment/podvzorec dovolj velik.

Večina anketirancev opravlja različne poslovne storitve (47,3 odstotkov), ki se uvrščajo v panoge gostinstva (8,3 odstotkov), trgovine (6,8 odstotkov), strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnosti (7,3 odstotkov) in podobno. Več kot tretjina anketirancev se uvršča v panogo predelovalnih dejavnosti (35odstotkov), preostali poslujejo v drugih panogah.

Glede na velikost podjetij v vzorcu prevladujejo manjša podjetja, saj ima slaba polovica podjetij do 49 zaposlenih delavcev. Med njimi je največ (21,3 odstotkov) takih, ki imajo med 10 in 49 zaposlenih delavcev. Slaba tretjina se uvršča med srednja podjetja (med 50 in 249 zaposlenih delavcev); 21,8 odstotkov pa je takih, ki zaposlujejo več kot 250 delavcev.

V vzorcu so v največji meri zastopana podjetja, katerih lastniki so večinoma domačega zasebnega porekla (68 odstotkov). Tuji večinski lastniki podjetij so v vzorcu zastopani kot druga največja skupina (21,6 odstotkov). Od slednjih so dobre tri četrtine (N=20) del mednarodne korporacije s sedežem v tujini. Dobra petina podjetij je v večinski državni lasti.

V raziskavi sta bili vključeni še dve demografski vprašanji, vezani na posameznika, ki je izpolnjeval anketo. Vprašalnik so v največji meri reševali tisti, ki so v podjetju zaposleni (74,9 odstotkov), preostali so lastniki podjetja ali samozaposleni, ki zaposlujejo druge osebe (23,6 odstotkov), ter samozaposleni in lastniki, ki ne zaposlujejo drugih oseb (1,5 odstotka).

Glede na položaj v podjetju se največ, 39,1 odstotkov, anketirancev uvršča med vrhnji management v podjetju (direktorji, člani uprave itd.), nekoliko manj (38,6 odstotkov) je zaposlenih iz srednjega managementa (odgovorni za poslovne enote, oddelke itd.). Zaposlenih na nevodstvenem delovnem mestu je slaba petina.

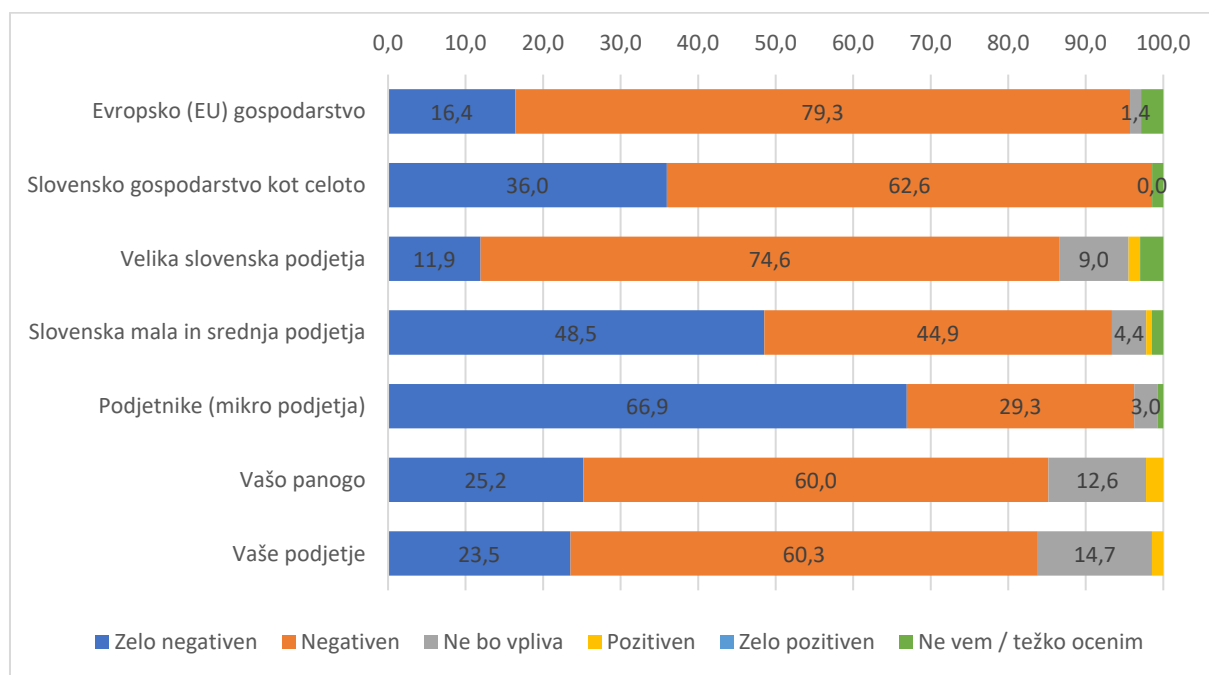
Rezultate predstavljamo v osmih vsebinskih sklopih, pri čemer smiselno sledimo strukturi vprašalnika. Najprej predstavimo pričakovanja anketirancev za leto 2020, naslednji dve poglavji zajemata druge ukrepe delodajalcev za obvladovanje epidemije ter izzive delodajalcev v času pandemije. Nato analiziramo uporabo ter učinkovitost ukrepov, predlaganih v vseh petih protikoronskih ukrepih, sledijo pričakovanja anketirancev za leto 2021.

5 Učinki epidemije na podjetja v letu 2020 in ukrepi v podjetjih

5.1 Makroekonomski učinki krize v letu 2020

Epidemija COVID-19 bo imela po pričakovanju anketirancev zelo negativen vpliv na gospodarstvo. Od 140 anketirancev jih kar slabih 96 odstotkov predvideva, da bo imela kriza zelo negativen ali negativen vpliv na gospodarstvo EU, več kot 98 odstotkov pa jih je enakega mnenja za slovensko gospodarstvo. V povprečju so anketiranci bolj negativni glede vpliva krize na mala in srednja podjetja kot pa glede vpliva na velika slovenska podjetja (Slika 2), vendar pa so pričakovanja izrazito negativna povsod.

*Slika 2: Pričakovani vplivi krize na gospodarstvo v letu 2020 – odstotek anketirancev, ki je izbral določen odgovor**

*N=135-140

Kot kažejo podatki o pričakovanjih podjetij glede na velikost podjetja in panogo, kar prikazujeta Tabela 2 in Tabela 3, so glede vpliva na slovensko gospodarstvo pesimistična sicer vsa podjetja, pri vplivu na mikro, mala in srednja pričakovano nekoliko bolj pesimistična prav ta podjetja. Tudi med panogami ni bistvenih razlik, pesimizem je prisoten povsod. Nekoliko bolj izrazit je med ostalimi storitvami, nekoliko manj pesimistična pa so v povprečju podjetja iz panog oskrbe z vodo in elektriko.

Tabela 2: Odstotek anketirancev glede na velikost podjetja po številu zaposlenih, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen ali negativen vpliv na gospodarstvo

	Manj kot 5	Med 5 in 9	med 10 in 49	med 50 in 249	250 ali več
Število anketirancev v posamezni skupini	19	16	36	42	29
Evropsko (EU) gospodarstvo	94,7	93,8	100,0	97,6	89,7
Slovensko gospodarstvo kot celota	94,7	100,0	100,0	97,7	100,0
Velika slovenska podjetja	88,9	100,0	78,8	85,7	88,9
Slovenska mala in srednja podjetja	100,0	93,3	91,2	92,9	92,6
Podjetniki (mikro podjetja)	100,0	100,0	100,0	90,2	96,3
Vašo panogo	76,5	93,3	88,2	88,1	77,8
Vaše podjetje	76,5	93,3	85,3	88,4	74,1

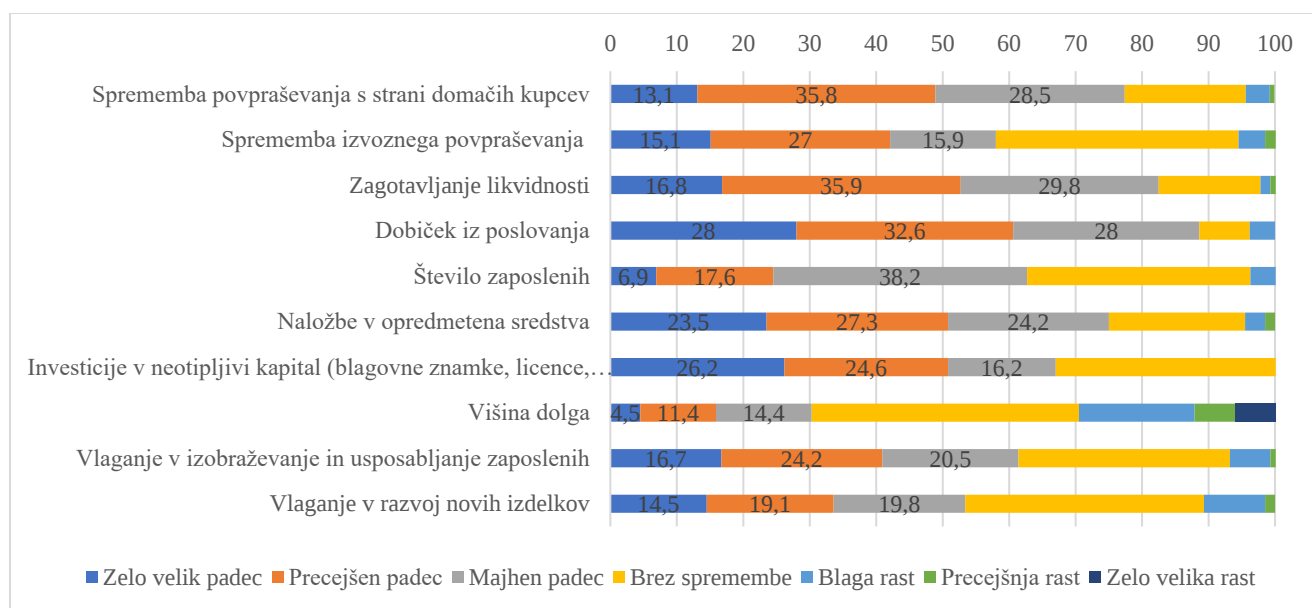
Tabela 3: Odstotek anketirancev glede na panogo, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen ali negativen vpliv na gospodarstvo

	Rudarstvo, industrija, gradbeništvo	Poslovne storitve	Ostalo	Oskrba z vodo, elektriko
Število anketirancev v posamezni skupini	51	62	17	10
Evropsko (EU) gospodarstvo	96,1	95,2	100,0	95,7
Slovensko gospodarstvo kot celoto	98,0	98,4	100,0	98,6
Velika slovenska podjetja	81,6	89,7	94,1	86,6
Slovenska mala in srednja podjetja	94,0	93,2	100,0	93,4
Podjetnike (mikro podjetja)	95,9	100,0	88,2	96,2
Vašo panogo	90,0	86,2	88,2	85,2
Vaše podjetje	88,0	86,2	88,9	83,8

Po pričakovanjih bo kriza vplivala na številne vidike poslovanja podjetij (Slika 3,

Tabela 4, Tabela 5). Padec dobička iz poslovanja napoveduje skoraj 90odstotkov anketirancev, več kot 80odstotkov jih poroča tudi o težavah z zagotavljanjem likvidnosti. Blizu 80odstotkov anketirancev poroča o padcu domačega povpraševanja, blizu 60odstotkov pa o padcu tujega povpraševanja. Zaradi prilagoditev bo okoli tri četrtine anketirancev zmanjšalo naložbe v opredmetena sredstva, slabih 70odstotkov bo znižalo investicije v neotipljivi kapital, dobrih 60odstotkov anketirancev bo zmanjšalo število zaposlenih ter zmanjšalo vlaganja v izobraževanje in usposabljanje zaposlenih, več kot polovica pa tudi naložbe v raziskave in razvoj. Težave, ki jih povzroča epidemija COVID-19, bodo tako zagotovo imele dolgoročneje posledice za rast in razvoj ter konkurenčnost slovenskih podjetij, saj le-ta zmanjšujejo naložbe v sredstva, ki so ključni vir dolgoročne rasti.

*Slika 3: Pričakovani vplivi krize na posamezne kategorije poslovanja v letu 2020 – odstotek anketirancev, ki je izbral določen odgovor**

*N=126-137

Tabela 4 prikazuje pričakovane vplive epidemije COVID-19 na posamezne vidike poslovanja glede na velikost podjetja. V tabeli so označena s sivo barvo polja, kjer je vsaj 80odstotkov anketirancev poročalo o zelo negativnem, negativnem ali malo negativnem vplivu epidemije na njihovo poslovanje. Najbolj izstopajo majhna podjetja, ki jih je prizadel predvsem padec domačega povpraševanja, najmanjša tudi skoraj vsa poročajo o težavah z likvidnostjo, več je tudi anketirancev, ki poročajo o zmanjšanju naložb.

Tabela 4: Odstotek anketirancev glede na velikost podjetja po številu zaposlenih, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen, negativen ali malo negativen vpliv na posamezne kategorije poslovanja

	Manj kot 5	Med 5 in 9	med 10 in 49	med 50 in 249	250 ali več
Število anketirancev v posamezni skupini	19	16	33	41	28
Sprememba povpraševanja s strani domačih kupcev	84,2	81,3	75,8	73,2	78,6
Sprememba izvoznega povpraševanja	40,0	35,7	54,8	70,0	65,4
Zagotavljanje likvidnosti	93,8	87,5	78,1	82,5	77,8
Dobiček iz poslovanja	87,5	93,8	87,9	92,5	81,5
Število zaposlenih	43,8	66,7	60,6	72,5	59,3
Naložbe v opredmetena sredstva	81,3	81,3	66,7	75,0	77,8
Investicije v neotipljivi kapital (blagovne znamke, licence, človeški kapital, usposabljanja)	62,5	60,0	66,7	72,5	65,4
Višina dolga	25,0	18,8	27,3	35,0	37,0
Vlaganje v izobraževanje in usposabljanje zaposlenih	68,8	50,0	51,5	67,5	66,7
Vlaganje v razvoj novih izdelkov	50,0	62,5	48,5	50,0	61,5

Tabela 5 prikazuje vplive na poslovanje glede na panogo. Ponovno so označeno s sivo polja, kjer je vsaj 80odstotkov anketirancev poročalo o zelo negativnem, negativnem ali malo negativnem vplivu epidemije na njihovo poslovanje. Ponovno izstopajo predvsem ostale storitvene dejavnosti (med njimi prevladuje panoga S Druge dejavnosti), kjer ima skoraj 95odstotkov anketirancev težave z likvidnostjo, več kot 80odstotkov anketirancev pa poroča o padcu zaposlenih, dobička, naložb v opredmetena sredstva in razvoj novih izdelkov.

Tabela 5: Odstotek anketirancev glede na panogo, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen, negativen ali malo negativen vpliv na posamezne kategorije poslovanja

	Rudarstvo, industrija, gradbeništvo	Poslovne storitve	Ostalo	Oskrba z vodo, elektriko
Število anketirancev v posamezni skupini	83,7	77,0	83,3	33,3
Sprememba povpraševanja s strani domačih kupcev	83,7	77,0	83,3	33,3
Sprememba izvoznega povpraševanja	79,6	43,4	68,8	0,0
Zagotavljanje likvidnosti	85,4	78,9	88,2	77,8
Dobiček iz poslovanja	89,8	89,5	94,1	66,7
Število zaposlenih	65,3	62,5	82,4	11,1
Naložbe v opredmetena sredstva	77,6	75,4	82,4	44,4
Investicije v neotipljivi kapital (blagovne znamke, licence, človeški kapital, usposabljanja)	71,4	62,5	82,4	37,5
Višina dolga	40,8	24,6	29,4	11,1
Vlaganje v izobraževanje in usposabljanje zaposlenih	63,3	59,6	70,6	44,4
Vlaganje v razvoj novih izdelkov	61,2	47,4	58,8	37,5

5.2 Ukrepi od začetka epidemije v podjetjih

Podjetja poročajo, da so od začetka epidemije COVID-19 uvedla številne ukrepe. Najprej so uvedla ukrepe za zaščito in preprečevanje okužb (Slika 4). Tako je kar 97 odstotkov anketirancev zagotovilo zaščitna sredstva, 90 odstotkov jih je uvedlo nove higienske standarde, skoraj 80 odstotkov pa je uvedlo natančnejša pravila glede zdravstvenega stanja in prihoda na delo. Podjetja so uvedla tudi številne druge ukrepe (

Slika 5), med katerimi izstopajo izplačilo kriznega dodatka, omejitev službenih potovanj ter novi načini komuniciranja. Tabela 6 kaže, da je okoli 65 odstotkov podjetij uvedlo delo na domu, med njimi bolj izstopajo večja podjetja ter podjetja iz poslovnih storitev ter oskrbe z vodo in elektriko. Za podporo delu na domu so anketiranci uvedli dodatne aktivnosti, med njimi izstopa zlasti tehnična podpora zaposlenim za delo od doma, tudi usposabljanje na daljavo ter investicije v opremo za delo na domu (

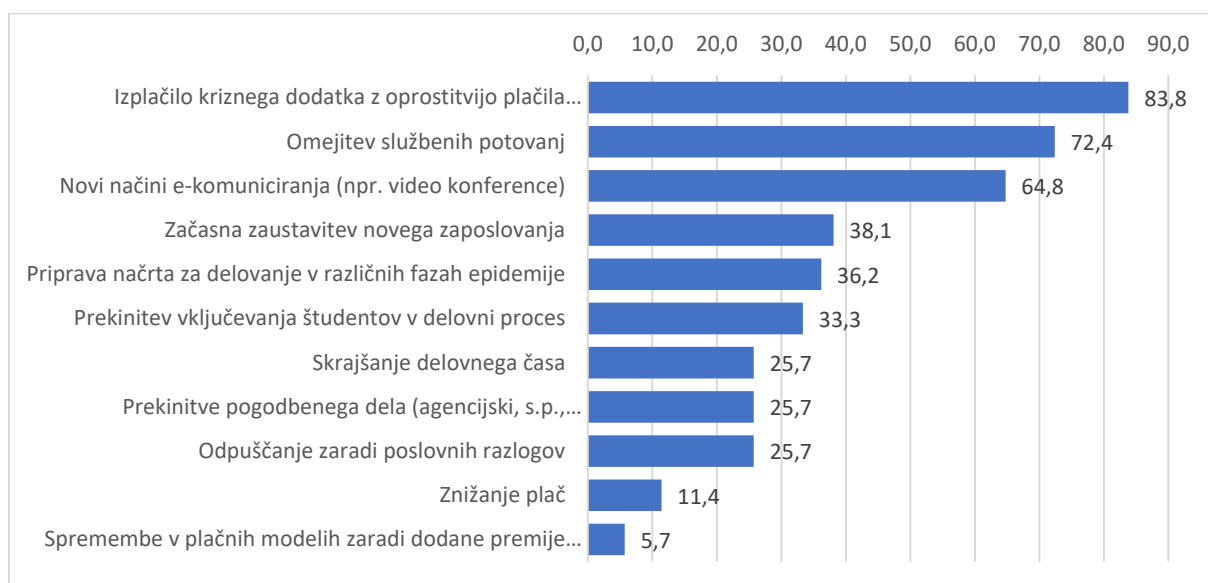
Slika 6).

Slika 4: Ukrepi za preprečevanje okužbe: odstotek anketirancev, ki je izbral določen ukrep

*N=110

Slika 5: Drugi ukrepi od začetka epidemije: odstotek anketirancev, ki je izbral določen ukrep

*N=105

Tabela 6: Število in odstotek podjetij, ki so uvedla delo na domu

		Da	Ne	Drugo	odstotkov Da
Velikost	Manj kot 5	9	7	0	56,3
	med 5 in 9	10	5	0	66,7
	med 10 in 49	12	12	1	48,0
	med 50 in 249	25	5	4	73,5
	250 ali več	16	4	1	76,2
Panoga_utilities_4	Rudarstvo, industrija, gradbeništvo	19	13	5	51,4
	Poslovne storitve	37	14	1	71,2
	Ostalo	9	5	0	64,3
	Oskrba z vodo, elektriko	7	1	0	87,5
Skupaj	Skupaj	72	33	6	64,9

Slika 6: Ukrepi za podporo dela od doma: odstotek anketirancev, ki je izbral določen ukrep

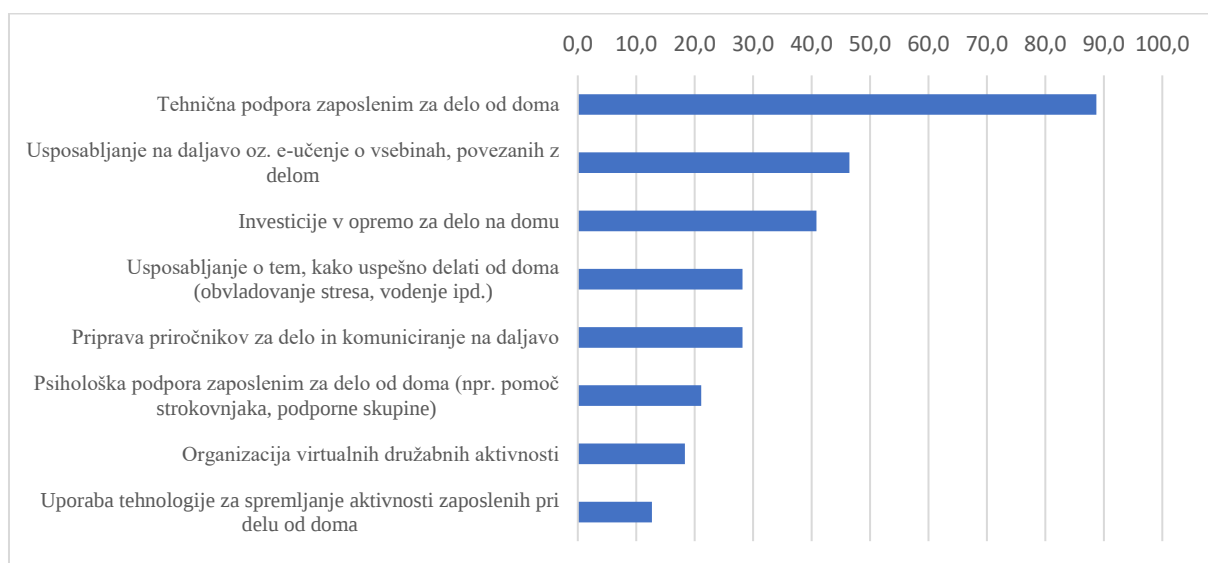

Tabela 7: Ukrepi glede na panogo: : odstotek anketirancev, ki je izbral določen ukrep

	Rudarstvo, industrija, gradbeništvo	Poslovne storitve	Ostalo	Oskrba z vodo, elektriko
Ukrepi za preprečevanje okužbe				
Število	N=37	N=51	N=14	N=8
Reorganizacija dela	72,97	68,63	28,57	62,50
Preureditev poslovnih prostorov za vzdrževanje primerne razdalje med sodelavci	83,78	50,98	28,57	50,00
Uvedba novih higienskih standardov	94,59	92,16	85,71	62,50
Nakup, namestitev in uporaba zaščitne opreme (razkužila, maske, pregradne stene idr.)	100,00	94,12	100,00	100,00
Natančnejša pravila glede zdravstvenega stanja posameznika in njegovega prihoda na delo	78,38	74,51	85,71	87,50
Usposabljanje zaposlenih za zaščitno ravnanje in varno delo v pogojih epidemije	64,86	50,98	64,29	50,00
Sodelovanje z zdravstvenim osebjem pri vzpostavljanju ustreznega delovnega okolja	40,54	23,53	28,57	37,50
Obvezna samoizolacija oz. karantena po vrnitvi z epidemiološko neugodnih okolij	67,57	47,06	50,00	50,00
Druge aktivnosti/ukrepi				
	N=37	N=36	N=12	N=6-7
Spremembe v plačnih modelih zaradi dodane premije za povečano tveganje pri opravljanju dela	2,70	6,00	16,67	0,00
Znižanje plač	8,11	16,00	8,33	0,00
Izplačilo kriznega dodatka z oprostitvijo plačila pokojninskega in invalidskega prispevka (PIZ)	94,59	86,00	58,33	50,00
Novi načini e-komuniciranja (npr. video konference)	64,86	68,00	41,67	83,33
Začasna zaustavitev novega zaposlovanja	45,95	36,00	41,67	0,00
Skrajšanje delovnega časa	32,43	26,00	16,67	0,00
Prekinitev vključevanja študentov v delovni proces	40,54	30,00	33,33	16,67
Prekinitve pogodbenega dela (agencijski, s.p., pogodbeni sodelavci)	27,03	24,00	33,33	16,67
Odpuščanje zaradi poslovnih razlogov	32,43	20,00	41,67	0,00
Priprava načrta za delovanje v različnih fazah epidemije	37,84	34,00	25,00	66,67
Omejitev službenih potovanj	81,08	68,00	58,33	83,33
Ukrepi vezani na delo od doma				
	N=21	N=50	N=7	N=6
Usposabljanje na daljavo oz. e-učenje o vsebinah, povezanih z delom	47,62	41,67	57,14	57,14
Usposabljanje o tem, kako uspešno delati od doma (obvladovanje stresa, vodenje ipd.)	23,81	38,89	0,00	14,29
Psihološka podpora zaposlenim za delo od doma (npr. pomoč strokovnjaka, podporne skupine)	28,57	22,22	0,00	14,29
Priprava priročnikov za delo in komuniciranje na daljavo	33,33	27,78	28,57	14,29
Organizacija virtualnih družabnih aktivnosti	23,81	19,44	0,00	14,29
Tehnična podpora zaposlenim za delo od doma	90,48	83,33	100,00	100,00
Investicije v opremo za delo na domu	47,62	41,67	14,29	42,86
Uporaba tehnologije za spremljanje aktivnosti zaposlenih pri delu od doma	9,52	11,11	14,29	28,57

Tabela 8: Ukrepi glede na velikost podjetja: odstotek anketirancev, ki je izbral določen ukrep

	Manj kot 5	med 5 in 9	med 10 in 49	med 50 in 249	250 ali več
Ukrepi za preprečevanje okužbe					
	16	15	24	34	21
Reorganizacija dela	43,8	60,0	54,2	70,6	85,7
Preureditev poslovnih prostorov za vzdrževanje primerne razdalje med sodelavci	12,5	46,7	50,0	85,3	71,4
Uvedba novih higienskih standardov	87,5	86,7	87,5	94,1	90,5
Nakup, namestitve in uporaba zaščitne opreme (razkužila, maske, pregradne stene idr.)	87,5	93,3	100,0	100,0	100,0
Natančnejša pravila glede zdravstvenega stanja posameznika in njegovega prihoda na delo	56,3	86,7	66,7	88,2	85,7
Usposabljanje zaposlenih za zaščitno ravnanje in varno delo v pogojih epidemije	25,0	73,3	66,7	64,7	47,6
Sodelovanje z zdravstvenim osebjem pri vzpostavljanju ustreznega delovnega okolja	6,3	20,0	16,7	47,1	47,6
Obvezna samoizolacija oz. karantena po vrnitvi z epidemiološko neugodnih okolij	25,0	33,3	50,0	73,5	66,7
Druge aktivnosti/ukrepi					
	12	15	25	33	20
Spremembe v plačnih modelih zaradi dodane premije za povečano tveganje pri opravljanju dela	8,3	13,3	0,0	3,0	10,0
Znižanje plač	33,3	0,0	16,0	9,1	5,0
Izplačilo kriznega dodatka z oprostitvijo plačila pokojninskega in invalidskega prispevka (PIZ)	83,3	73,3	92,0	87,9	75,0
Novi načini e-komuniciranja (npr. video konference)	33,3	53,3	68,0	69,7	80,0
Začasna zaustavitev novega zaposlovanja	50,0	13,3	36,0	39,4	50,0
Skrajšanje delovnega časa	16,7	26,7	20,0	33,3	25,0
Prekinitve vključevanja študentov v delovni proces	16,7	26,7	28,0	36,4	50,0
Prekinitve pogodbenega dela (agencijski, s.p., pogodbeni sodelavci)	25,0	26,7	20,0	27,3	30,0
Odpuščanje zaradi poslovnih razlogov	8,3	0,0	20,0	36,4	45,0
Priprava načrta za delovanje v različnih fazah epidemije	16,7	20,0	36,0	42,4	50,0
Omejitev službenih potovanj	16,7	60,0	80,0	78,8	95,0
Ukrepi za delo od doma					
	8	9	11	26	17
Usposabljanje na daljavo oz. e-učenje o vsebinah, povezanih z delom	50,0	44,4	27,3	50,0	52,9
Usposabljanje o tem, kako uspešno delati od doma (obvladovanje stresa, vodenje ipd.)	37,5	22,2	36,4	30,8	17,6
Psihološka podpora zaposlenim za delo od doma (npr. pomoč strokovnjaka, podporne skupine)	12,5	33,3	9,1	26,9	17,6
Priprava priročnikov za delo in komuniciranje na daljavo	12,5	11,1	27,3	38,5	29,4
Organizacija virtualnih družabnih aktivnosti	0,0	0,0	9,1	30,8	23,5
Tehnična podpora zaposlenim za delo od doma	75,0	66,7	90,9	92,3	100,0
Investicije v opremo za delo na domu	37,5	55,6	36,4	38,5	41,2
Uporaba tehnologije za spremljanje aktivnosti zaposlenih pri delu od doma	0,0	22,2	9,1	11,5	17,6

6 Ukrepi PKP

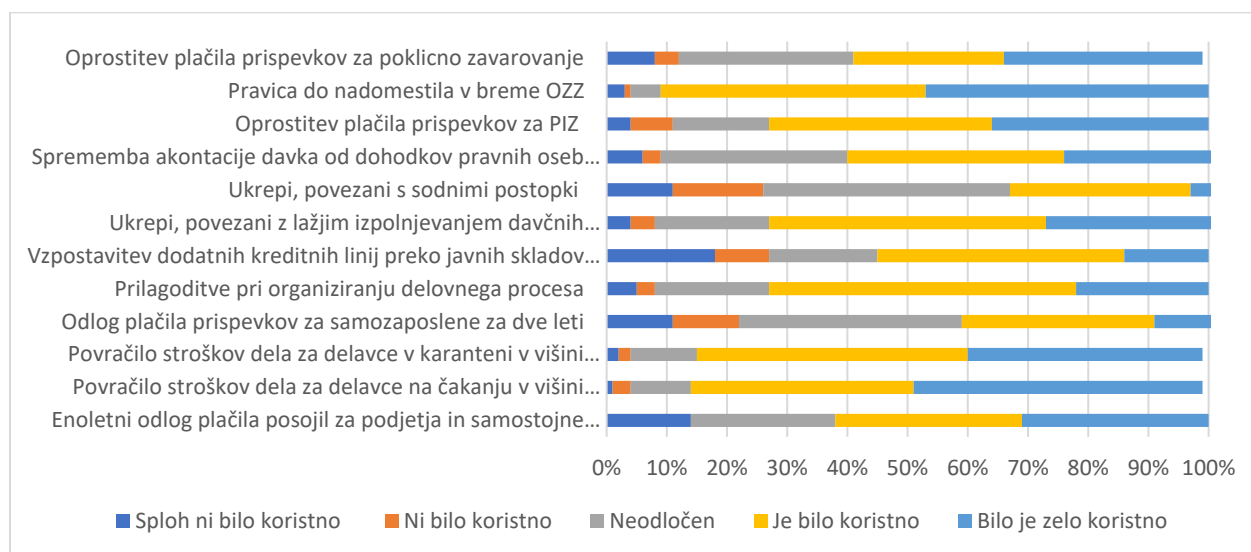
V nadaljevanju za vsak sveženj protikoronskih ukrepov predstavljamo, ali in katere ukrepe so podjetja koristila ter njihovo mnenje o učinkovitosti ukrepov.

6.1 PKP-1

V okviru PKP-1 v obdobju od marca do maja 2020 je največ anketirancev (63 odstotkov) koristilo ukrep oprostitve plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter izpolnilo obveznost izplačila kriznega dodatka v višini 200 evrov za zaposlene, ki delajo. Sledita ukrepa povračila stroškov dela za delavce na čakanju v višini 80 odstotkov plače (42 odstotkov) ter pravica do nadomestila med začasno zadržanostjo z dela zaradi bolezni ali poškodbe v breme obveznega zdravstvenega zavarovanja od prvega dne odsotnosti dalje (43 odstotkov). Zanimivo je, da je izjemno malo podjetij koristilo ukrep zagotavljanja višje likvidnosti podjetij v obliki vzpostavitve dodatnih kreditnih linij preko javnih skladov (6 odstotkov). Najmanj pa je bil izkoriščen ukrep odloga plačila prispevkov za samozaposlene za dve leti (dva anketiranja); nizko število odgovorov gre najverjetneje pripisati nižjemu številu samostojnih podjetnikov, ki ne zaposlujejo drugih, v vzorcu anketiranih podjetij, kajti odlog plačila davkov oziroma obročno odplačilo je koristilo 30 odstotkov anketirancev.

Z vidika podjetji so bil najbolj primerni (koristni) ukrepi pravica do nadomestila za primer začasne odsotnosti od dela v breme obveznega zdravstvenega zavarovanja, povračilo stroškov dela za delavce na čakanju in v karanteni, ki so jih kot koristne ali zelo koristne ocenili 90 odstotkov anketirancev, ki so te ukrepe tudi koristili (Slika 7). Kot najmanj koristne pa so anketiranci ocenili ukrepe, povezane s sodnimi postopki, vzpostavitev dodatnih kreditnih linij preko javnih skladov in SID banke in odlog plačila prispevkov za samozaposlene za dve leti, pri katerih je skoraj tretjina anketirancev odgovorila, da sploh niso bili koristni oziroma niso bili koristni.

Slika 7: Ocena koristnosti ukrepov iz prvega protikoronskega svežnja PKP1

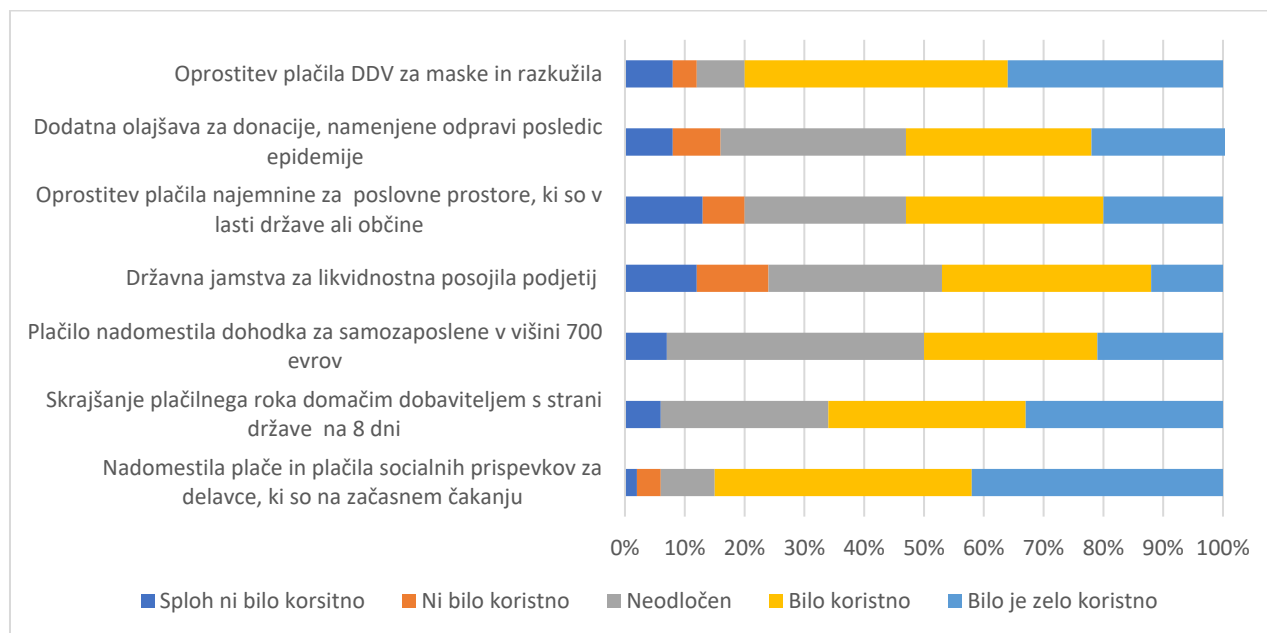
Tisti, ki ukrepov niso koristili, so kot najpogostejši razlog navedli, da do pomoči niso bili upravičeni (32 anketirancev) ter da pomoči v tistem obdobju niso potrebovali (22 anketirancev). 11 odstotkov jih je izrazilo mnenje, da za pomoč niso zaprosili zaradi tveganja, da bo treba pomoč vračati. Posebej smo anketirance prosili, če prosto zapišejo, kateri ukrepi bi bili po njihovem mnenju še potrebni v marcu ali aprilu 2020 v okviru PKP1, da se bi njihovo podjetje učinkoviteje soočalo s situacijo zaradi izbruha epidemije COVID-19. Zabeleženih je bilo 36 odgovorov, pri čemer je mogoče kot najpogostejši odgovor izpostaviti željo po enostavnejših ter hitrejših postopkih s čim manj izjemami. Prav tako so anketiranci izpostavili, da bi bilo treba premisliti o ukrepu, ki bi kril ali sofinanciral fiksne stroške (pogosto so omenjene najemnine), višje kritje v primeru nadomestil čakanja na delo in poenostavitev postopkov, vezanih na delo od doma. Prav tako so anketiranci pogrešali dolgoročni vidik glede načrtovanih pomoči (*»predvideti bi morali kratkoročne ukrepe in dolgoročne sistemske ukrepe - 24mesecev«*) in pomoč panogam, ki so bile iz ukrepov izključene (finančna dejavnost) oziroma prezrte.

6.2 PKP-2

V okviru PKP-2 od 1. maja 2020 naprej je največ anketirancev (36 odstotkov) koristilo ukrep nadomestila plače in socialnih prispevkov za delavce, ki so na začasnem čakanju, z 10 odstotkov anketirancev sledi ukrep oprostitve plačila DDV za maske in razkužila. Državna jamstva za likvidnostna posojila podjetij v višini do 70 odstotkov glavnice za velika podjetja in do 80 odstotkov glavnice za mikro, majhna in sredna podjetja je koristilo le 3 odstotkov anketirancev, prav tako je le malo anketirancev koristilo možnost plačila nadomestila dohodka za samozaposlene v višini 700 evrov na mesec. Najbolj pogosto korišćena ukrepa (nadomestilo plače in plačilo socialnih prispevkov za delavce na čakanju in oprostitve plačila DDV za maske in razkužila) sta bila z vidika več kot 80 odstotkov anketirancev ocenjena kot koristna ali zelo koristna, kot nekoristni pa so bili v primeru polovice anketirancev, ki so ukrep koristili, ocenjena državna jamstva za likvidnostna posojila podjetij, oprostitve plačila najemnin za

poslovne prostore v lasti občin ali države in dodatna olajšava za donacije, namenjene odpravi posledic epidemije (Slika 8).

Slika 8: Ocena koristnosti ukrepov iz drugega protikoronskega svežnja PKP2

Tisti, ki ukrepov niso koristili, so kot najpogostejši razlog navedli, da do pomoči niso bili upravičeni (36 anketirancev) ter da pomoči v tistem obdobju niso potrebovali (28 anketirancev). Posebej smo anketirance prosili, če prosto zapišejo, kateri ukrepi bi bili po njihovem mnenju še potrebni v okviru PKP2, da se bi njihovo podjetje učinkoviteje soočalo s situacijo zaradi izbruha epidemije COVID-19. Zabeleženih je bilo 15 odgovorov, pri čemer se odgovori bistveno ne razlikujejo od tistih, ki so bili navedeni pri PKP-1. Nekaj anketirancev je poudarilo, da je treba pripraviti tudi ukrepe sofinanciranja kritja fiksnih stroškov in najemnin pri zasebnih lastnikih prostorov, znižanje davka na dodano vrednost (predvsem za dejavnost gostinstva) ter olajšati dostop podjetij do likvidnih sredstev.

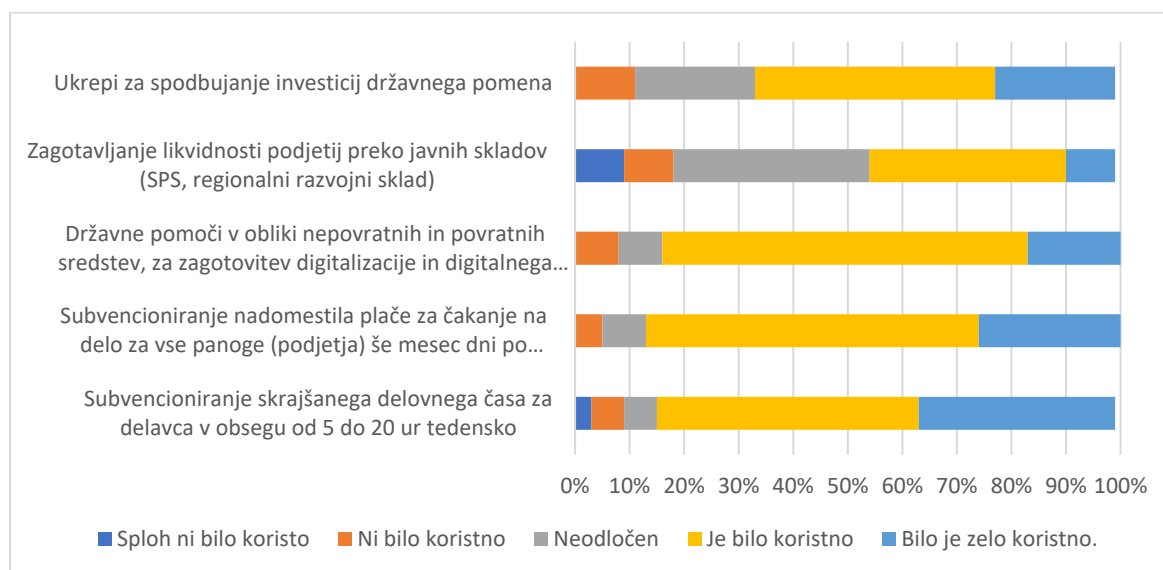
6.3 PKP-3

V okviru PKP-3 od 1. junija 2020 naprej je največ anketirancev (25 odstotkov) koristilo ukrep subvencioniranja nadomestila plače za čakanje na delo za vse panoge (podjetja) še mesec dni po preklicu epidemije. Sledi ukrep subvencioniranja skrajšanega delovnega časa za delavca v obsegu od 5 do 20 ur tedensko (20 odstotkov). Izjemno malo anketirancev (1,5 odstotkov) je koristilo ukrep zagotavljanja dodatne likvidnosti podjetij preko javnih skladov ali državno pomoč v obliki povratnih in nepovratnih sredstev za zagotovitev digitalizacije in digitalnega prehoda ter spodbujanje investicij državnega pomena. Čeprav so bili ti ukrepi napovedani v okviru tretjega protikoronskega svežnja, pa je bil prvi rok za oddajo vlog pri Slovenskem podjetniškem skladu šele 16. oktobra 2020, pri čemer se bo shema nadaljevala tudi v letu 2021.

Skupna sredstva, ki so namenjena mikro, majhnim in srednjim podjetjem znašajo 56,6 mio evrov. Vse to verjetno odseva nižjo koriščenje omenjenega ukrepa v času našega anketiranja.

Z vidika koristnosti ukrepov pa je 90 odstotkov anketirancev ocenilo oba najbolj pogosto uporabljena ukrepa (subvencioniranja nadomestila plače za čakanje na delo in subvencioniranje skrajšanega delovnega časa) kot koristna ali zelo koristna (Slika 9). Še vedno pa največje število anketirancev tudi v primeru ukrepov tretjega protikoronskega svežnja kot najbolj nekoristen ukrep ocenjuje zagotavljanje dodatne likvidnosti s poroštveno shemo.

Slika 9: Ocena koristnosti ukrepov iz tretjega protikoronskega svežnja PKP3

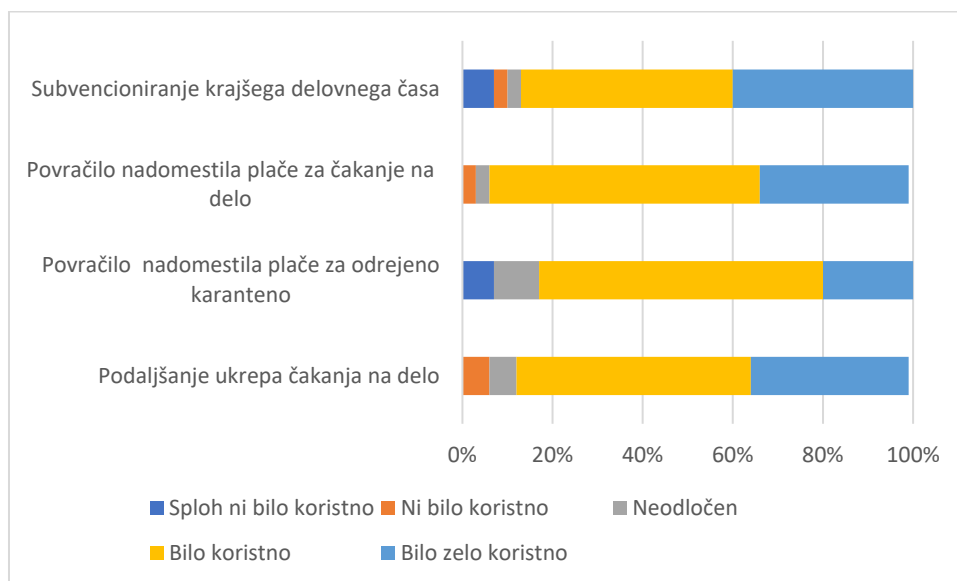

Tisti, ki ukrepov niso koristili, so kot najpogostejši razlog navedli, da do pomoči niso bili upravičeni (36 anketirancev) ter da pomoči v tistem obdobju niso potrebovali (32 anketirancev). Posebej smo anketirance prosili, če prosto zapišejo, kateri ukrepi bi bili po njihovem mnenju še potrebni v okviru PKP3, da se bi njihovo podjetje učinkoviteje soočalo s situacijo zaradi izbruha epidemije COVID-19. Zabeleženih je bilo 30 odgovorov. Večina teh anketirancev je izpostavilo potrebo po čim manj izjemah pri koriščenju ukrepov, prav tako pa so anketiranci ponovno poudarili, da bi bilo potrebno razmisliti o podaljšanju ukrepa in višjem subvencioniranju nadomestila v primeru čakanja na delo, nepovratni pomoči brez pogojevanja in zasuku v podporo projektom za izhod iz krize (*»sedaj je treba vlagati v razvoj in nove izdelke, omogočiti dolgoročne kredite za razvoj s subvencioniranimi obrestnimi merami«*).

6.4 PKP-4

V okviru PKP-4 od 1. julija 2020 dalje so anketiranci sorazmerno enakomerno koristili ukrepe. Največ, 21 odstotkov, jih je koristilo ukrep podaljšanja ukrepa čakanja na delo, slaba petina pa ukrep povračila nadomestila plače za čakanje na delo, ukrep subvencioniranja krajšega delovnega časa ter ukrep povračila nadomestila plače za odrejeno karanteno. Tisti anketiranci, ki so posamičen ukrep koristili, so ocenili, da so bili koristni oziroma zelo koristni (Slika 10).

Slika 10: Ocena koristnosti ukrepov iz tretjega protikoronskega svežnja PKP3

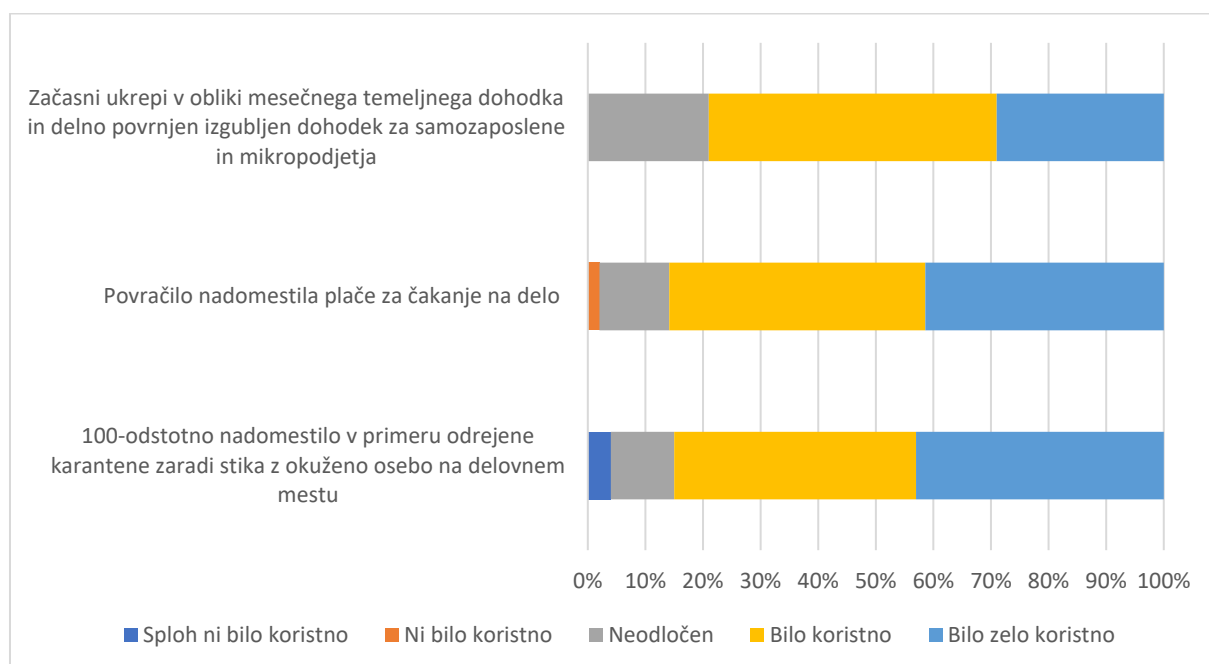
Tisti, ki ukrepov niso koristili, so kot najpogostejši razlog navedli, da pomoči v tistem obdobju niso potrebovali (34 anketirancev), da do pomoči niso bili upravičeni (30 anketirancev) ter da ukrepi niso bili pravi (9 anketirancev)

Posebej smo anketirance prosili, če prosto zapišejo, kateri ukrepi bi bili po njihovem mnenju še potrebni v okviru PKP4, da se bi njihovo podjetje učinkoviteje soočalo s situacijo zaradi izbruha epidemije COVID-19. Zabeleženih je bilo 19 odgovorov, pri čemer je mogoče izpostaviti željo po čim manj izjemah ter znižanju plačila davkov oziroma povračil nadomestil plače. Prav tako so anketiranci poudarili, da je potrebno podjetjem pomagati pri zagotavljanju likvidnosti z nepovratno pomočjo brez pogojevanja, olajšati dostop do posojil, odložiti plačilo prispevkov in davkov ter predvsem poskrbeti za pregleden sistem vseh veljavnih ukrepov brez pretirane birokracije (eden od anketirancev je namreč navedel, da »če povem na splošno, smo bili v računovodskih servisih tako zbombardirani z vsemi zakoni in ukrepi, da sploh nismo mogli vsega prebrati in koristiti«).

6.5 PKP-5

V okviru PKP-5 v obdobju od 24. oktobra 2020 dalje je največ, 38 odstotkov anketirancev koristilo možnost 100-odstotnega nadomestila v primeru odrejene karantene zaradi stika z okuženo osebo na delovnem mestu ter povračila nadomestila plače za čakanje na delo (25 odstotkov). Zgolj 4 anketiranci so koristili začasni ukrep v obliki mesečnega temeljnega dohodka za samozaposlene ali mikro podjetje. 90 odstotkov tistih, ki so koristili dva najpogostejša ukrepa, so ocenili, da je bil ukrep koristen ali zelo koristen (Slika 11).

Slika 11: Ocena koristnosti ukrepov iz tretjega protikoronskega svežnja PKP3

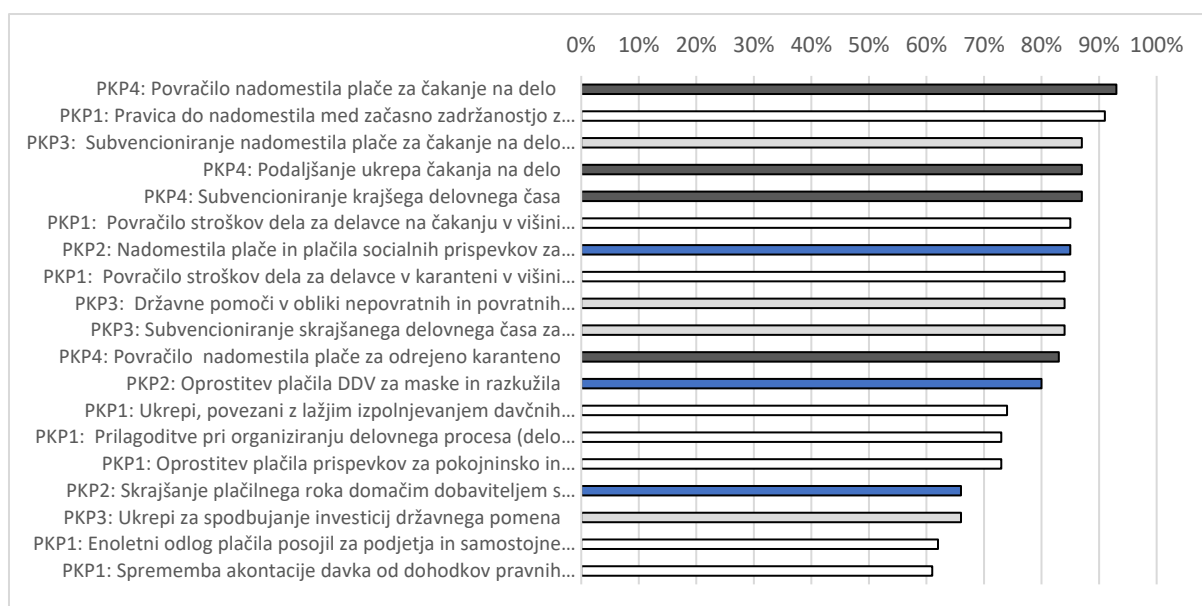
Tisti, ki ukrepov niso koristili, so kot najpogostejši razlog navedli, da do pomoči niso bili upravičeni (29 anketirancev), da pomoči v tistem obdobju niso potrebovali (26 anketirancev) ter da ukrepi niso bili pravi (9 anketirancev).

Posebej smo anketirance prosili, če prosto zapišejo, kateri bi bili po njihovem mnenju še potrebni v okviru PKP5, da se bi njihovo podjetje učinkoviteje soočalo s situacijo zaradi izbruha epidemije COVID-19. Zabeleženih je bilo 18 odgovorov. V primerjavi z navedenimi odgovori pri vprašanjih na PKP – 1, PKP- 2, PKP- 3 ter PKP-4 je tukaj zaznati več odgovorov, ki problematizirajo smiselnost ukrepov v povezavi s karantenami in neučinkovit sistem odločb o karanteni. Poleg pripomb o nepogojevanju pomoči, znižanju in odlogu plačila davkov, višjem subvencioniranju nadomestil za zaposlene v karanteni in na čakanju pa bi anketiranci pričakovali tudi nagrado za tiste, ki so v času zaostrenih zdravstvenih razmer delali (*»ukrepi za pozitivizem, neobdavčene nagrade za zaposlene, ki so delali; neobdavčene nagrade za zaposlene, ki so se vzorno držali ukrepov; neobdavčene nagrade za zaposlene po presoji delodajalca - nagrade v obliki plačila vikend oddiha (da ni vpliva na delo) - vsi potrebujemo pozitivizem in oddih od te groze«*).

Ali so bili PKP ukrepi za podjetja koristni? Povzamemo lahko, da so v vseh PKP anketiranci večinoma koristili ukrepe, ki so vezani na izplačila nadomestila plače ter plačila socialnih prispevkov, vključno s povračilom za čakanje na delo ter povračilo 100-odstotnega nadomestila v primeru odrejene karantene zaradi stika z okuženo osebo na delovnem mestu (PKP5). Veliko jih ni izkoristilo nobenega ukrepa, ker po njihovem mnenju niso bili upravičeni do pomoči, prav tako pa so izpostavili tveganje vračila pomoči v primeru, če upad prihodkov ne bi bil zadosti velik. Zato tudi ne preseneča večinsko mnenje, da bi morali biti ukrepi enostavnejši, hitrejši in s čim manj izjemami.

V času izvajanja ankete se je napovedovalo delno ali popolno prepoved poslovanja (t. i. lockdown). Če bi bila obveljala popolna prepoved poslovanja od 16. 10. 2020 naprej, polovica anketirancev ne bi preživela brez drastičnih ukrepov (21 odstotkov) oziroma brez pomoči države (26 odstotkov). Tri anketiranci pa so navedli, da bi prenehali poslovati. V primeru delnega zaprtja od 16. 10. 2020 pa je večji delež anketirancev (za 14 odstotnih točk več) navedel, da bodo preživeli oziroma da nanje to ne bo imelo vpliva (16 odstotkov).

*Slika 12: Odstotek tistih anketirancev, ki so koristila določen ukrep iz PKP1-PKP4 in so ga ocenila kot koristnega ali zelo koristnega (barve se razlikujejo od PKP1-PKP4)**

*Prikazani samo ukrepi, ki jih je kot koristne ali zelo koristne ocenilo vsaj 60 odstotkov anketirancev.

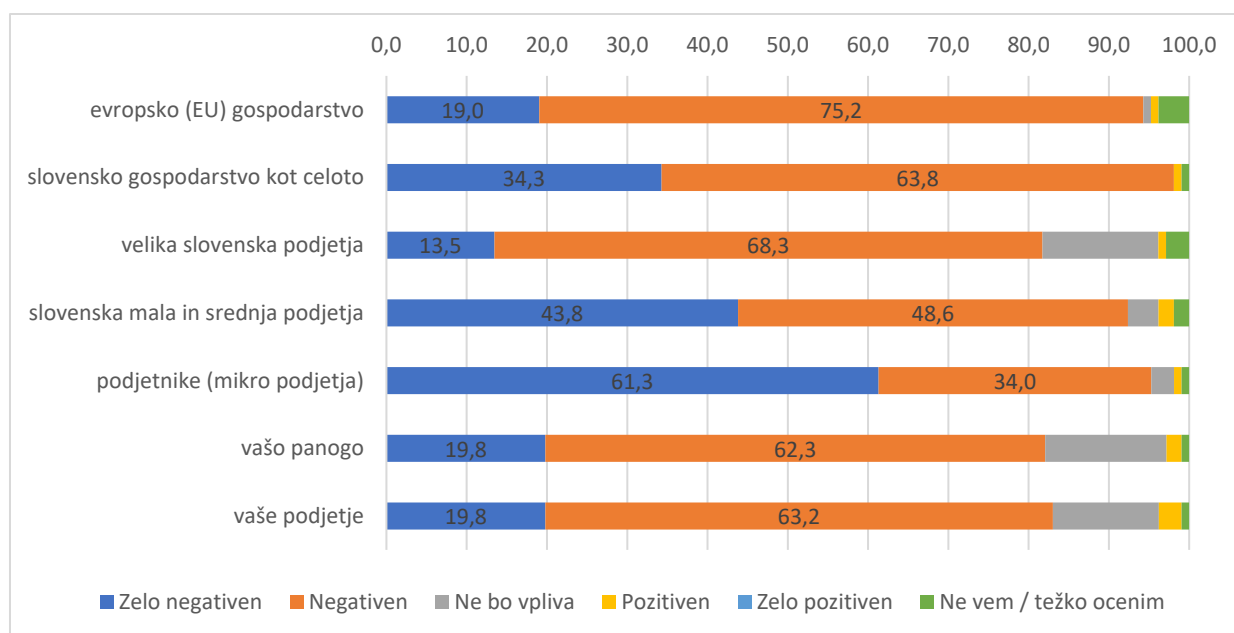
7 Pričakovanja za leto 2021 in načrtovani ukrepi

Pri pogledu v leto 2021 naprej predstavljamo pričakovanja anketirancev za leto 2021 (7.1), nato pa še načrtovane ukrepe za leto 2021 (7.2).

7.1 Pričakovanja za 2021

Podjetja imajo izrazito negativna pričakovanja tudi za leto 2021 (Slika 13). Kar 98 odstotkov anketirancev pričakuje negativen ali zelo negativen vpliv epidemije CCOVID-19 na slovensko gospodarstvo v letu 2021, okoli 94 odstotkov anketirancev je mnenja, da bo imela kriza zelo negativen ali negativen vpliv na evropsko gospodarstvo. Tudi pričakovanja za 2021 kažejo, da so anketiranci bolj pesimistični glede vpliva na mikro, majhna in srednja podjetja, čeprav jih je čez 80 odstotkov prepričanih, da bo imela kriza negativen ali zelo negativen vpliv tudi na velika podjetja.

Slika 13: Pričakovani vplivi krize na gospodarstvo v letu 2021 – odstotek anketirancev, ki je izbral določen odgovor*

N=104-106

Tabela 9 prikazuje pričakovane vplive glede na velikost podjetij, Tabela 10 pa glede na panogo. Glede vpliva na slovensko gospodarstvo so izrazito negativna vsa podjetja ne glede na velikost, med panogami so nekoliko manj negativni samo v dejavnostih oskrbe z vodo in elektriko. Podobno velja tudi glede pričakovanega vpliva na evropsko gospodarstvo. Velja tudi, da je ne

glede na velikost ali panogo večji pesimizem glede vpliva na majhna, mikro in srednja podjetja. Zanimivo je tudi, da v dejavnostih oskrbe z vodo in elektriko izstopajo po deležu anketirancev, ki imajo negativna pričakovanja, in sicer so bistveno manj pesimistični, kar je glede na naravo dejavnosti pričakovano.

Tabela 9: Odstotek anketirancev glede na velikost podjetja po številu zaposlenih, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen ali negativen vpliv na gospodarstvo v letu 2021

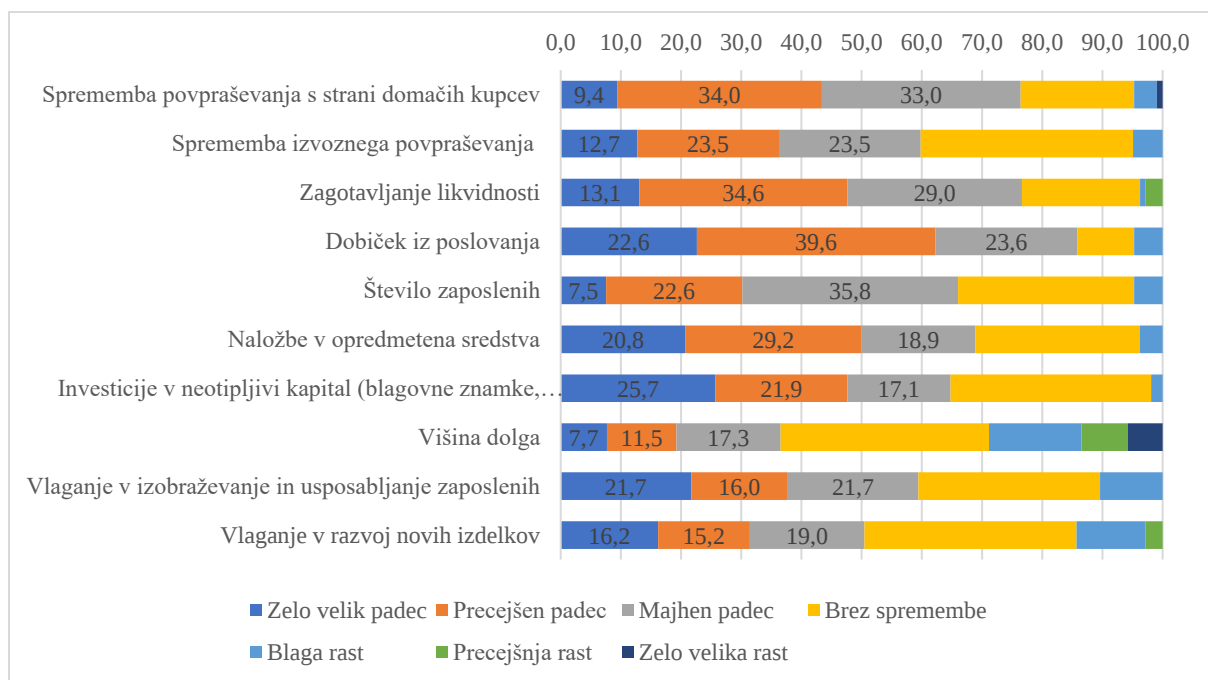
	Manj kot 5	Med 5 in 9	med 10 in 49	med 50 in 249	250 ali več
Število anketirancev v posamezni skupini	16	16	14	33	19
evropsko (EU) gospodarstvo	100,0	92,9	96,0	97,0	84,2
slovensko gospodarstvo kot celoto	100,0	100,0	96,0	100,0	94,7
velika slovenska podjetja	80,0	92,3	79,2	84,8	73,7
slovenska mala in srednja podjetja	93,8	100,0	88,0	96,9	84,2
podjetnike (mikro podjetja)	93,8	100,0	96,0	97,0	89,5
vašo panogo	81,3	84,6	80,0	84,8	78,9
vaše podjetje	81,3	92,3	80,0	90,9	68,4

Tabela 10: Odstotek anketirancev glede na panogo, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen ali negativen vpliv na gospodarstvo v letu 2021

	Rudarstvo, industrija, gradbeništvo	Poslovne storitve	Ostalo	Oskrba z vodo, elektriko
Število anketirancev v posamezni skupini	35	50	13	8
evropsko (EU) gospodarstvo	97,1	93,9	100,0	75,0
slovensko gospodarstvo kot celoto	100,0	98,0	100,0	87,5
velika slovenska podjetja	79,4	83,7	92,3	62,5
slovenska mala in srednja podjetja	97,1	92,0	100,0	57,1
podjetnike (mikro podjetja)	94,3	96,0	100,0	87,5
vašo panogo	91,4	82,0	84,6	37,5
vaše podjetje	91,4	82,0	92,3	37,5

Anketiranci ostajajo pesimistični tudi glede pričakovanega vpliva epidemije na poslovanje leta 2021. Tako v celoti (Slika 14) kot tudi po panogah in glede na velikost podjetja (Tabela 11, Tabela 12). Tudi za leto 2021 okoli 75 odstotkov podjetij pričakuje upad domačega povpraševanja, okoli 60 odstotkov tudi izvoznega povpraševanja, čez 65 odstotkov jih napoveduje upad števila zaposlenih, blizu 70 odstotkov anketirancev napoveduje upad naložb v opredmetena sredstva, okoli 65 odstotkov anketirancev v neopredmetena sredstva in okoli 60 odstotkov jih napoveduje znižanje vlaganja v izobraževanje in usposabljanje ter razvoj novih izdelkov.

*Slika 14: Pričakovani vplivi krize na posamezne kategorije poslovanja v letu 2020 – odstotek anketirancev, ki je izbral določen odgovor**

*N=102-106

Bolj podroben vpogled v razlike med podjetji glede na velikost in panogo (Tabela 11, Tabela 12) pa kažejo, da so glede povpraševanja bolj pesimistična manjša podjetja, najbolj pesimistična so podjetja s pet do devet zaposlenimi, najmanj pa velika podjetja. Med panogami bodo po pričakovanjih v letu 2021 bolj prizadete dejavnosti rudarstva, industrije in gradbeništva ter ostale dejavnosti, najmanj pa oskrba z vodo in elektriko.

Tabela 11: Odstotek anketirancev glede na velikost, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen, negativen ali malo negativen vpliv na posamezne kategorije poslovanja

	Manj kot 5	Med 5 in 9	med 10 in 49	med 50 in 249	250 ali več
Število anketirancev v posamezni skupini	16	15	24	32	19
Sprememba povpraševanja s strani domačih kupcev	81,3	93,3	75,0	72,7	66,7
Sprememba izvoznega povpraševanja	46,7	53,3	50,0	75,8	58,8
Zagotavljanje likvidnosti	93,8	73,3	79,2	81,8	52,6
Dobiček iz poslovanja	87,5	93,3	87,5	93,8	63,2
Število zaposlenih	53,3	80,0	58,3	78,8	52,6
Naložbe v opredmetena sredstva	68,8	80,0	66,7	75,0	52,6
Investicije v neotipljivi kapital (blagovne znamke, licence, človeški kapital, usposabljanja)	62,5	73,3	62,5	68,8	55,6
Višina dolga	26,7	33,3	37,5	45,2	31,6
Vlaganje v izobraževanje in usposabljanje zaposlenih	62,5	66,7	58,3	65,6	42,1
Vlaganje v razvoj novih izdelkov	62,5	53,3	45,8	50,0	44,4

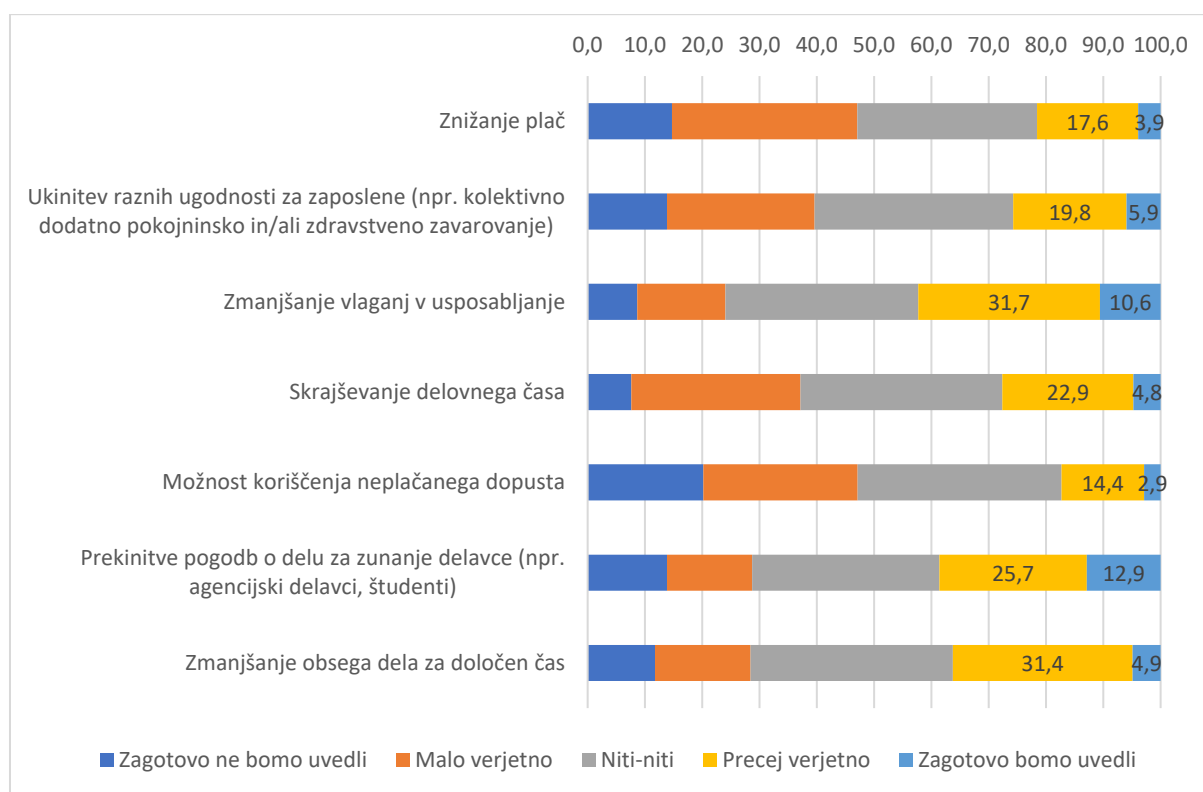
Tabela 12: Odstotek anketirancev glede na panogo, ki so mnenja, da bo imela kriza zelo negativen, negativen ali malo negativen vpliv na posamezne kategorije poslovanja

	Rudarstvo, industrija, gradbeništvo	Poslovne storitve	Ostalo	Oskrba z vodo, elektriko
Število anketirancev v posamezni skupini	35	51	13	7
Sprememba povpraševanja s strani domačih kupcev	82,9	80,4	76,9	14,3
Sprememba izvoznega povpraševanja	80,0	51,1	69,2	0,0
Zagotavljanje likvidnosti	85,7	72,5	84,6	50,0
Dobiček iz poslovanja	88,2	88,2	92,3	50,0
Število zaposlenih	77,1	62,7	83,3	12,5
Naložbe v opredmetena sredstva	73,5	68,6	76,9	37,5
Investicije v neotipljivi kapital (blagovne znamke, licence, človeški kapital, usposabljanja)	67,6	64,7	76,9	28,6
Višina dolga	38,2	38,8	38,5	12,5
Vlaganje v izobraževanje in usposabljanje zaposlenih	64,7	56,9	76,9	25,0
Vlaganje v razvoj novih izdelkov	52,9	47,1	76,9	14,3

7.2 Načrtovani ukrepi v podjetju v letu 2021

Slika 15 kaže, da bodo podjetja tudi še v letu 2021 glede na njihova pričakovanja skušala zniževati stroške. Pri tem izstopajo zlasti znižanje vlaganj v usposabljanje, kar po napovedih anketirancev načrtuje dobrih 40 odstotkov, sledijo pa tudi prekinitve pogodb za zunanje sodelavce, o čemer poroča slabih 40 odstotkov anketirancev. Precejšen delež, dobrih 36 odstotkov, jih poroča tudi o načrtovanem zmanjšanju obsega dela za določen čas. Ukrepi bodo bolj zarezali v usposabljanje v najmanjših podjetjih, med panogami pa nekoliko izstopajo poslovne storitve, vendar pa z vidika zmanjševanja zaposlenih zunanjih sodelavcev izstopajo tako industrija kot poslovne storitve, po zmanjševanju dela za določen čas pa industrija.

*Slika 15: Verjetnost za uvedbo izbranih ukrepov v letu 2021 – odstotek anketirancev, ki je izbral določen odgovor**

*N=102-106

*Tabela 13: Verjetnost za uvedbo izbranih ukrepov v letu 2021 – odstotek anketirancev glede na velikost podjetja, ki je izbral določen odgovor**

	Manj kot 5	Med 5 in 9	med 10 in 49	med 50 in 249	250 ali več
Število anketirancev v posamezni skupini	16	15	24	30	20
Znižanje plač	30,8	28,6	25,0	22,6	5,0
Ukinitev raznih ugodnosti za zaposlene (npr. kolektivno dodatno pokojninsko in/ali zdravstveno zavarovanje)	28,6	35,7	30,4	26,7	10,0
Zmanjšanje vlaganj v usposabljanje	62,5	60,0	29,2	33,3	42,1
Skrajševanje delovnega časa	33,3	46,7	29,2	29,0	5,0
Možnost koriščenja neplačanega dopusta	26,7	13,3	12,5	23,3	10,0
Prekinitve pogodb o delu za zunanje delavce (npr. agencijski delavci, študenti)	26,7	30,8	37,5	43,3	47,4
Zmanjšanje obsega dela za določen čas	35,7	7,1	37,5	46,7	40,0

*Tabela 14: Verjetnost za uvedbo izbranih ukrepov v letu 2021 – odstotek anketirancev glede na dejavnost podjetja, ki je izbral določen odgovor**

	Rudarstvo, industrija, gradbeništvo	Poslovne storitve	Ostalo	Oskrba z vodo, električno
Število anketirancev v posamezni skupini	34	50	13	8
Znižanje plač	14,7	27,1	25,0	12,5
Ukinitev raznih ugodnosti za zaposlene (npr. kolektivno dodatno pokojninsko in/ali zdravstveno zavarovanje)	21,2	31,3	25,0	12,5
Zmanjšanje vlaganj v usposabljanje	33,3	49,0	53,8	14,3
Skrajševanje delovnega časa	23,5	34,0	23,1	12,5
Možnost koriščenja neplačanega dopusta	12,1	16,0	30,8	25,0
Prekinitve pogodb o delu za zunanje delavce (npr. agencijski delavci, študenti)	40,6	40,8	33,3	25,0
Zmanjšanje obsega dela za določen čas	51,5	28,6	33,3	25,0

8 Diskusija in sklep

Zdravstvena kriza, ki se je pričela z epidemijo COVID-19, je zaradi delnega ali popolnega zaprtja javnega življenja izzvala hudo ekonomsko krizo. Z vidika javnega zdravja lahko upravičeno sklepamo, da so države vzhodne Azije ter Avstralija in Nova Zelandija preizkus odpornosti uspešno prestale. ZDA in države Latinske Amerike so se zaradi pomanjkljivih ukrepov znašle v izjemno težki situaciji, evropske države pa bijejo pomembno bitko v času drugega vala. V Evropi je prvi val izjemno močno prizadel Italijo in Španijo, v drugem valu pa se tragičnim bilancam niso uspele izogniti niti v prvem valu uspešnejše evropske države. Za preizkus odpornosti na ekonomskem področju bo izjemno pomembno leto 2021, ko bo epidemija terjala svoj davek med podjetji, ki jih sedaj pri življenju ohranja zgolj finančna pomoč države. Še posebej skrbi napovedano krčenje investicij podjetij na vseh področjih, tako na strani otipljivega kapitala kot tudi vlaganja v znanje (R&R, izobraževanje in usposabljanje, novi poslovni modeli), kar lahko ogrozi možnosti za višanje produktivnosti v prihodnosti.

V okviru naše raziskave je bila med člani Združenja delodajalcev Slovenije izvedena raziskava o učinkovitosti kriznih ukrepov (v nadaljevanju PKP). V času med 15. 10. 2020 in 8. 11. 2020 so na anketo v celoti ali deloma odgovorili 204 člani, ki opravljajo svojo dejavnost v različnih panogah, pri čemer jih je bilo največ (32 odstotkov) iz panoge predelovalnih dejavnosti, sledilo je področje gostinstva (8 odstotkov), strokovnih dejavnosti (7,3 odstotkov) in trgovine (6,8 odstotkov). Po mnenju anketirancev bo imela epidemija nasploh zelo negativen vpliv tako na evropsko kot slovensko gospodarstvo in ocenjujejo, da se jim bodo prihodki v 2020 zmanjšali za vsaj 16,6 odstotkov; pri čemer so nekateri navedli celo 100 –odstoten upad prihodkov. Večina anketirancev je prepričana, da bo gospodarska (ekonomska) kriza, v katero smo bili pahnjeni zaradi epidemije, trajala več kot dve leti. Rezultati ankete kažejo, da so delodajalci izvedli vrsto aktivnosti/ukrepov kot posledico epidemije: zaradi krize se bodo zmanjšale naložbe v opredmetena sredstva (75 odstotkov), v neotipljivi kapital (67 odstotkov), padle bodo investicije v razvoj novih izdelkov (53 odstotkov). Epidemija je že močno prizadela tudi trg dela, saj jih dobrih 60 odstotkov poroča o zmanjšanju števila zaposlenih, podjetja so tudi že zmanjšala vlaganje v usposabljanje. Prilagoditve na epidemijo se kažejo z uvedbo dela od doma, uporabo zaščitne opreme, izplačilo kriznega dodatka z oprostitvijo plačila pokojninskega in invalidskega zavarovanja, omejitvijo službenih potovanj, uvedbo novih načinov komunikacije in podobno. Kot največji izziv pa jim v trenutnih razmerah predstavlja obvladovanje negotovosti, duševno zdravje zaposlenih ter ohranjanje/povečanje produktivnosti zaposlenih.

Z vidika obsega koriščenja pomoči v okviru PKP ukrepov pa smo ugotovili, da so anketiranci večinoma koristili ukrepe, ki so vezani na izplačila nadomestila plače ter plačila socialnih

prispevkov, vključno s povračilom za čakanje na delo ter povračilo 100-odstotnega nadomestila v primeru odrejane karantene zaradi stika z okuženo osebo na delovnem mestu (PKP5). Veliko jih ni izkoristilo nobenega ukrepa, ker po njihovem mnenju niso bili upravičeni do pomoči. Zato tudi ne preseneča večinsko mnenje, da bi morali biti ukrepi enostavnejši, hitrejši in s čim manj izjemami.

V letu 2021 bo prišlo do postopnega odpiranja gospodarstev, pri čemer bo javno zdravje ostalo glavna prednostna naloga za zagotovitev trajnostnega ponovnega odprtja gospodarstva. Gospodarska aktivnost bo še naprej stagnirala, če ne bo vzpostavljenega javnega zaupanja, da je epidemija pod nadzorom (Chetty in drugi, 2020; Fang, Nie in Xie, 2020). Vire bo treba usmeriti v financiranje pametnih strategij omejevanja, ki bodo vključevale intenzivno testiranje in sledenje, omejitve mobilnosti v primerih okužb in oceno tveganja v realnem času. Po drugi strani pa je treba poudariti, da bi prehitro zmanjševanje fiskalnih ukrepov na področju pomoči podjetjem podaljšalo recesijo in poslabšalo revščino in neenakost.

Treba je razmisliti o strategiji izhoda iz trenutne krize s shemami spodbud tako za zagonska podjetja kot tudi za podjetja, ki imajo dobre poslovne modele, prepoznane izdelke ali storitve, vendar nimajo zadosti finančnih sredstev za nadaljnji razvoj. Ker bo posledica krize tudi občutno povečanje brezposelnih, je treba spodbuditi zaposlovanje mladih, pri starejših pa s programi prekvalifikacije in nadgradnje (angl. »reskilling« in »upskilling«) doseči boljše ujemanje s potrebami trga dela. Zagotovo bo zaradi obsežnih finančnih sredstev v okviru programa okrevanja za zeleno in digitalno Evropo prišlo do trenda rasti zaposlovanja v določenih dejavnostih, zato je treba povečati usklajenost kompetenc iskalcev zaposlitve na eni strani in potrebami trga dela na drugi strani.

9 Literatura in viri

1. Baqaee, D., & Farhi, E. (2020) *Nonlinear Production Networks with an Application to the COVID-19 Crisis*. NBER Working Paper 27281, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA.
2. Blanchard, O., Philippon, T. & Pisani-Ferry, J. (2020). *A new policy toolkit is needed as countries exit COVID-19 lockdowns*. PIIE Policy Brief 20-8. Washington: Peterson Institute for International Economics.
3. Chetty, R., Friedman, J. N., Hendren, N. & Stepner, M. (2020). The Economic Impacts of COVID-19: Evidence from a New Public Database Built from Private Sector Data. <https://opportunityinsights.org/wpcontent/uploads/2020/05/tracker paper.pdf>.
4. Domadenik, P., Koman, M., & Redek, T. (2020). *The virus aftermath: A socio-economic twist?* Finance, Ljubljana. www.ef.uni-lj.si/media/document_files/enote/IMB/PKP2020_press.pdf (uni-lj.si)
5. Fang, L., J. Nie, and Z. Xie (2020): "Unemployment insurance during a pandemic," FRB Atlanta Working Paper.
6. IMF Fiscal Monitor Database of Country Fiscal Measures in Response to the COVID-19 Pandemic. <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Fiscal-Policies-Database-in-Response-to-COVID-19>
7. IMF (2020) *World Economic Outlook, October 2020: A Long and Difficult Ascent*. IMF, Washington DC. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/09/30/world-economic-outlook-october-2020>
8. Harris, JL, Sunley, P, Evenhuis, E. (2020) The Covid-19 crisis and manufacturing: How should national and local industrial strategies respond? *Local Economy: The Journal of the Local Economy Policy Unit* 35(4): 403–415.
9. Liu, Y., Garrido, J., & DeLong, C. (2020) *Private debt resolution measures in the wake of the pandemic*. IMF, Washington DC.
10. OECD (2020) *Job Creation and Local Economic Development 2020: Rebuilding Better*. OECD, Paris. <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/b02b2f39-en/index.html?itemId=/content/publication/b02b2f39-en>
11. Redek, T. (2020a). Anketa o pričakovanem vplivu COVID-19 na gospodarstvo in pogled naprej med poslovno javnostjo. *EFnet Portal*. <http://efnet.si/2020/04/anketa-o-pricakovanem-vplivu-COVID-19-na-gospodarstvo-in-pogled-naprej-med-poslovno-javnostjo/>
12. Redek, T. (2020b). *VPLIV COVID-19 NA SVETOVNO IN SLOVENSKO GOSPODARSTVO: Povzetek spletnega seminarja in ankete, ki je bila pripravljena kot podlaga za seminar z naslovom »Bisnode odkrito o COVID-19 izzivih in priložnostih«*.

Pravni viri

1. Zakon o interventnih ukrepih za zaježitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljane in gospodarstvo (ZIUZEOP). *Uradni list RS*, št. 49/20 in 61/20.
2. Zakon o zagotovitvi dodatne likvidnosti gospodarstvu za omilitev posledic epidemije COVID-19 (ZDLGPE). *Uradni list RS*, št. 61/20, 152/20 in 175/20.
3. Zakon o interventnih ukrepih za omilitev in odpravo posledic epidemije COVID-19 (ZIUOOPE). *Uradni list RS*, št. 80/20, 152/20 in 175/20.
4. Zakon o interventnih ukrepih za pripravo na drugi val COVID-19 (ZIUPDV). *Uradni list RS*, št. 98/20 in 152/20.
5. Zakon o začasnih ukrepih za omilitev in odpravo posledic COVID-19 (ZZUOOP). *Uradni list RS*, št. 152/20, 175/20 in 165/20.
6. Zakon o interventnih ukrepih za omilitev posledic drugega vala epidemije COVID-19 (ZIUOPDVE). *Uradni list RS*, št. 175/20.

PRILOGA: ANKETNI VPRAŠALNIK

(Q1) Prosimo izberite šifro dejavnosti, v kateri posluje vaše podjetje! (En odgovor)

(Q2) Koliko zaposlenih ima vaše podjetje? (En odgovor)

(Q3) Kakšno je poreklo večinskega lastnika vaše družbe? (En odgovor)

IF (1) Q3 = [3]

(Q4) Ali je vaše podjetje v lasti (del) mednarodne korporacije s sedežem v tujini? (En odgovor)

(Q5) Kakšen je vaš status? (En odgovor)

(Q6) Prosimo, označite, na katerem delovnem mestu ste zaposleni. (En odgovor)

(Q7) Prosimo označite, kaj pričakujete, da se bo zgodilo z vašimi prihodki SKUPAJ v celotnem letu 2020 glede na pričakovanja pred epidemijo COVID-19. Prosimo, označite tako, da potegnete drsnik od -100odstotkov do 100odstotkov. Sredina označuje točko 0odstotkov, kar pomeni, da ni spremembe. (Število)

(Q8) Koliko mesecev bo po vašem mnenju trajala ekonomska (gospodarska) kriza, ki jo je povzročila epidemija COVID-19? Prosimo, označite na lestvici 0-36mesecev. (Število)

(Q9) Kakšen vpliv pričakujete, da bo imela epidemija COVID-19 na rast v EU in v Sloveniji v letu 2020, na slovenska podjetja in vaše podjetje? (Tabela en odgovor)

(Q10) Kako bo po vaši oceni izbruh epidemije COVID-19 vplival na naslednje kategorije vašega poslovanja v letu 2020? Označite svojo oceno na lestvici tako, da izberete kakšen padec ali rast bo povzročil za vaše podjetje. (Tabela en odgovor)

(Q11) Prosimo, označite svoje strinjanje z naslednjimi trditvami. Zaradi izbruha COVID-19 ... (Tabela en odgovor)

(Q12) Prosimo označite, katere od ukrepov, ki so bili z namenom olajšanja poslovanja podjetij sprejeti v okviru prvega protikoronskega paketa ukrepov (MAREC- MAJ 2020), ste koristili (levo) in za tiste, ki ste jih koristili, označite, kako ocenjujete njihovo koristnost (desno)? Če ukrepa niste koristili, ne označite ničesar. ()

(Q13) Kaj so bili razlogi, da niste koristili ukrepov iz prvega protikoronskega paketa ukrepov (PKP1)?
Odgovorite zgolj v primeru, če ukrepov niste koristili. (Več odgovorov)

(Q14) Kateri ukrepi bi bili po vašem mnenju še potrebni v marcu ali aprilu v okviru prvega protikoronskega paketa ukrepov (PKP1), da se bi vaše podjetje učinkoviteje soočalo s situacijo zaradi izbruha epidemije COVID-19? (Besedilo)

(Q15) Prosimo označite, katere od ukrepov, ki so bili z namenom olajšanja poslovanja podjetij sprejeti v okviru drugega protikoronskega paketa ukrepov (PKP2, od 1.MAJA naprej), ste koristili (levo) in za tiste, ki ste jih koristili, označite, kako ocenjujete njihovo koristnost (desno)? Če ukrepa niste koristili, ne označite ničesar. ()

(Q16) Kaj so bili razlogi, da niste koristili ukrepov iz drugega protikoronskega paketa ukrepov (PKP2)?
Odgovorite zgolj v primeru, če ukrepov niste koristili. (Več odgovorov)

(Q17) Kateri ukrep bi bil po vašem mnenju še pomemben v okviru drugega protikoronskega paketa ukrepov (PKP2), da se bi vaše podjetje učinkoviteje soočalo s situacijo zaradi izbruha epidemije COVID-19? (Besedilo)

(Q18) Prosimo označite, katere od ukrepov, ki so bili z namenom olajšanja poslovanja podjetij sprejeti v okviru tretjega protikoronskega paketa ukrepov (PKP3, od 1.junija naprej), ste koristili (levo) in za tiste, ki ste jih koristili, označite, kako ocenjujete njihovo koristnost (desno)? Če ukrepa niste koristili, ne označite ničesar. ()

(Q19) Kaj so bili razlogi, da niste koristili ukrepov iz tretjega protikoronskega paketa ukrepov (PKP3)?
Odgovorite zgolj v primeru, če ukrepov niste koristili. (Več odgovorov)

(Q20) Kateri ukrepi bi bili po vašem mnenju še potrebni v okviru tretjega protikoronskega paketa ukrepov (PKP3), da se bi vaše podjetje učinkoviteje soočalo z izzivi v času po epidemiji? (Besedilo)

(Q21) Prosimo označite, katere od ukrepov, ki so bili z namenom olajšanja poslovanja podjetij sprejeti v okviru četrtega protikoronskega paketa ukrepov (PKP4, od 1.7 dalje), ste koristili (levo) in za tiste, ki ste jih koristili, označite, kako ocenjujete njihovo koristnost (desno)? Če ukrepa niste koristili, ne označite ničesar. ()

(Q22) Kaj so bili razlogi, da niste koristili ukrepov iz četrtega protikoronskega paketa ukrepov (PKP4)? Odgovorite zgolj v primeru, če ukrepov niste koristili. (Več odgovorov)

(Q23) Kateri ukrep bi bil po vašem mnenju še pomemben v okviru četrtega protikoronskega paketa ukrepov (PKP4), ki bi vašemu podjetju olajšal situacijo, povezano z izzivi v času po epidemiji? (Besedilo)

(Q24) Kako bo, po vaši oceni, na poslovanje vašega podjetja vplivala delna ali popolna prepoved poslovanja (t.i.lockdown) v vaši panogi v naslednjem mesecu? (Tabela en odgovor)

(Q25) Prosimo označite, katere od ukrepov, ki so bili z namenom olajšanja poslovanja podjetij sprejeti v okviru petega protikoronskega paketa ukrepov (PKP5), ste oziroma boste koristili (levo) in za tiste, ki ste jih oz. boste koristili, označite, kako ocenjujete njihovo koristnost (desno)? Če ukrepa ne boste koristili, ne označite ničesar. ()

(Q26) Kaj so razlogi, da ne boste koristili ukrepov iz petega protikoronskega paketa ukrepov (PKP5)? Odgovorite zgolj v primeru, če zagotovo veste, da ukrepov ne boste koristili. (Več odgovorov)

(Q27) Kateri ukrep bi bil po vašem mnenju še pomemben v okviru petega protikoronskega paketa ukrepov (PKP5)? (Besedilo)

(Q28) Pri naslednjih treh vprašanjih nas zanima kako ocenjujete vpliv epidemije COVID-19 na gospodarstvo in vaše podjetje v letu 2021. (Nagovor)

(Q29) Kakšen vpliv pričakujete, da bo imela epidemija COVID-19 na rast v EU in v Sloveniji v letu 2021, na slovenska podjetja in vaše podjetje? (Tabela en odgovor)

(Q30) Kako bo po vaši oceni izbruh epidemije COVID-19 vplival na naslednje kategorije vašega poslovanja v letu 2021? Označite svojo oceno na lestvici, tako da izberete, kakšen padec ali rast bo povzročil za vaše podjetje. (Tabela en odgovor)

(Q31) Kakšna je verjetnost, da boste do konca leta 2021 uvedli katerega od naslednjih ukrepov za obvladovanje stroškov dela in storitev zaradi slabših/negotovih poslovnih rezultatov kot posledice epidemije? (Tabela en odgovor)

(Q32) Katere aktivnosti/ukrepe, ki se nanašajo na zdravstvene vidike preprečevanja okužbe, ste uvedli od začetka epidemije dalje? (Več odgovorov)

(Q37) Ali ste kot ukrep predvideli delo od doma? (En odgovor)

IF (4) Q37 = [1, 3]

(Q42) Katere aktivnosti/ukrepe, ki se nanašajo na delo od doma, ste uvedli od začetka epidemije dalje? (Več odgovorov)

(Q43) Katere druge aktivnosti/ukrepe ste uvedli od začetka epidemije dalje? (Več odgovorov)

(Q44) Kateri so trenutno vaši glavni izzivi, povezani z delom zaradi epidemije? (Tabela en odgovor)

(Q45) Kaj menite, da bi država še morala uvrstiti med ukrepe, upoštevaje težave in izkušnje vašega podjetja, pa tega ni storila? (Besedilo)

(Q46) Katera značilnost/lastnost poslovnega modela (npr. internetna prodaja ali kompetence zaposlenih za delo od doma) je oziroma bo po vašem mnenju najbolj prispevala k večji odpornosti vašega podjetja med krizo? (Besedilo)

(Q47) Bi želeli še kaj dodati? (Besedilo)

(Q48) Hvala. Odgovorili ste na vsa vprašanja. Če želite prejeti študijo z ugotovitvami raziskave, vas prosimo, da nam zaupate vaš elektronski naslov. (Besedilo)

(Q49) Kliknite in vpišite besedilo vprašanja (Nagovor)

(Q50) Kliknite in vpišite besedilo vprašanja (Tabela en odgovor)